

*Uč. kn. č. 265.
217*

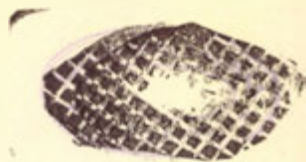
JAKUB HUDEČEK:

DĚJINY VELKÉ MORAVY

1100 ROKŮ STÁTU ČESKOSLOVANSKÉHO

1935

1100 roků státu československého

U příležitosti oslav tisícího výročí smrti českého knížete sv. Uáclava bylo vzpomínáno také tisícileté trvání českého státu. Při tom se mlčky přešlo přes dějinnou skutečnost, že první československý stát vznikl již o sto let dříve. Byla to říše Mojmirovců, která časem vzrostla tak, že si zasloužila názvu Velké Moravy. O dějinách tohoto státu poučují nás četné spolehlivé dějepisné prameny mnohem důkladněji, než o době prvních historicky zjištěných Přemyslovců. A přece se této slavné době československých Slovanů nevěnuje dostatečná pozornost, ačkoliv velkomoravská říše je nejlepším historicko-právním odůvodněním vzniku a trvání československé republiky.

U říši velkomoravské sdružili se Moravané, Slováci, Češi — a snad i podkarpatsí Rusové v jeden mohutný státní útvar, jehož základy byly již před jedenácti sty lety hotovy. Mělo tedy při oslavách býti vytýčeno ne tisícileté trvání českého státu, nýbrž jedenáctsetleté trvání státu československého. — Uždyť český stát Přemyslovců byl pokračováním říše velkomoravské, protože k němu byla záhy připojena nynější Morava, obydlená ve východní části Slováky, kteří teprve později byli počestěni.

Je to dosti smutné, že při tak významné oslavě, jakou bylo jubileum svatováclavské, jsme se před celým světem ochudili o sto let státního života, plných velkolepého zápolení politického i kulturního. Stalo se tak nedopatřením nebo úmyslně? Snad proto, aby se svět nedověděl, že Čechy byly téměř sto let ve stínu Moravy, že Moravané projevíli státotvorný smysl o sto let dříve než kmenci české, že Češi od Moravanů přijali záчатки křesťanské kultury?

Buď jak buď, ze všeho je zřejmo, že slavná doba velkomoravská se umlčuje, ačkoli je to doba velikých politických a kulturních činů, jimiž bychom se mohli i před nynějším kulturním světem pochlubit.

Dějiny Velké Moravy by měli znáti každý Čech a Slovák, neboť z nich poznáváme, že již téměř před jedenácti sty lety jsme jedni byli. Není v našich dějinách jiného zjevu, jehož by se dalo tak využít pro myšlenku československé jednoty, jako dějin Velké Moravy. Nevšímáme-li si těchto dějin dostatečně, prohřešujeme se vědomě na budoucnosti svého československého státu. Proto jsem se odhodlal napsati Dějiny Velké Moravy pro lid. Jsou sepsány až na první statě, pojednávající o pravěku slovanském, dle původních pramenů.

Pravlast Slovanů

Každého čtenáře dějin Velké Moravy bude zajímati otázka, odkud přišli Moravané, Češi a Slováci do našich krajů, jinými slovy, kde byla jejich pravlast.

Čechy, Morava i Slovensko byly tak jako ostatní kraje střední Evropy osídleny již v dávném pravěku, po řadu tisíciletí před Kristem.

Nejstarší období, v němž se objevuje v našich krajích člověk, je období diluviální, doba starších naplavenin, doba ledová. Tehdy bylo v našich krajích podnebí, jako nyní ve Skandinávii nebo v Sibiři. Člověk té doby nezabýval se ani zemědělstvím, ani chovem dobytka. Živil se lovem mamutů, nosorožců, turů, zubrů a sobů. Zbraně a náčiní hotovil z kostí, větví a kamene (pazourku). Bydlištěm byly člověku té doby jeskyně a podzemní jámy, oděvem byla mu kůže. Období toto v dalším svém vývoji se nazývá starší dobou kamennou. Časově nelze ho ani přibližně určit.

Pak následuje období, jemuž se říká mladší doba kamenná (neolit). V té době již člověk choval dobytek a obdělával pole. Z hlíny hotovil různé nádoby, ale ještě ne na hrnčířském kruhu. Obilí mlel na kamenech tak zv. drtidly. Uměl již také tkáti látky ze lnu a vlny. Období toto trvalo přibližně až do roku 1500 před Kristem.

Na sklonku tohoto období se již objevují předměty kovové. Tím začíná přechod do období bronzového. Doba tato je vyznačena tím, že člověk zbraně a různé náčiní hotovil z bronzu. Ve hrobech té doby objevují se hojně bronzové i zlaté skvosty. Období toto končí okolo roku 500 před Kr. V té době objevuje se v našich krajích nový lid, který své mrtvé spaloval a popel ukládal do nádob, jimž říkáme popelnice, hřbitovům pak, na nichž popelnice byly v zemi ukládány, pole popelnicová. Mnozí se domnívají, že pole popelnicová patří lidu slovanskému. Období tomu se říká období kultury lužicko-slezské.

Zatím z jihu pronikla i do našich zemí znalost železa a tím i nová vzdělanost, t. zv. kultura hallstatská. Doba železná (starší a mladší) se počítá až do doby, kdy na naše kraje začala působit kultura římská, přibližně tedy až do doby Kristovy.

Jakého jazyka byli lidé, kteří žili v našich zemích v době starší kamenné, v období před r. 5000 př. Kr., nevíme. V době mladší kamenné, tedy asi okolo roku 3000 př. Kr., byla již střední Evro-

pa osídlena národy arijskými neboli indoevropskými. K těmto národům náleželi i Slované. Tvořili skupinu východní.

Mnozí badatelé slovanští hledali evropskou pravlast Slovanů v Podunají, hlavně v nynějších Uhrách a na Slovensku. Dnes však přijímá se za pravlast Slovanů téměř všeobecně území na severu Karpat, mezi Vislou a Dněprem, tedy nynější Polsko (mimo Slezsko a Poznaňsko) a západní kraje Ruska. Přibližné hranice by udávala nynější města Krakov, Kijev, Mohilev, Varšava. Na sever pronikli Slované záhy až k Baltickému moři. Také na východ dál se jejich postup poměrně rychle. Je velmi pravděpodobno, že záhy jednotlivé menší kmeny slovanské překročily Karpaty a tlačily se pozvolna podél Váhu, Nitry, Hronu a Ipoly k Dunaji. Nejobtížnějším byl postup na západ proti tlaku kmenů germánských. Německé kmeny však dostaly se do pohybu teprve okolo roku 500 př. Kr. Před tím sídlily v přímořských oblastech severních a ve Skandinávii. Je tedy docela dobře možno, že před započatím germánského postupu na jih mohly jednotlivé slovanské kmeny dostat se přes Vislu a Odru až k Labi, tedy i do našich zemí. V tomto případě museli bychom však připustit, že tyto slovanské kmeny byly později porobeny jednak od západu postupujícími Kelty, jednak od severu postupujícími Germány, neboť dějepis neví z té doby ničeho o pobytu Slovanů mezi Labem a Vislou. Které mínění nakonec zvítězí, závisí na tom, budou-li tak zv. pole popelnicová přířknuta Slovanům či lidu jiné národnosti.

Slované ve své pravlasti se pozvolna třídili ve tři skupiny: západní, jižní a východní. K západním počítáme Čechy (Moravany a Slováky), Lužické Srby, Polabské Slované a Poláky. K jižní skupině patří Slovinci, Chorváti, Srbi a Bulhaři. Východní skupinu tvoří Rusi.

O Slovanech, pokud žili v pravlasti, víme velmi málo. — Podle řeckého dějepisce Herodota, který zemřel roku 425 př. Kr., jmenoval se jeden z hlavních kmenů slovanských »Neurové — Nurové«, od »nořiti«, tedy obyvatelé nížin. Od Keltů byli Slované zvaní Vendy, kteréžto jméno jim pak dáváno od německých annalistů (letopisců). Sami sebe zvali Slované — Slověny. Z toho povstalo středověké pojmenování Slavi, Sclavi. Že by jméno »Slavi« bylo povstalo ze slova »Sklawe« — otrok, jest domněnka už dávno nadobro vyvrácená.

Příchod Slovanů do území nynější čsl. republiky

Bylo již řečeno, že osídlení (alespoň částečné) našich zemí Slované již v době před Kr. nelze považovati za nemožné. V tom případě však slovanské kmeny v našich zemích pozbyly samostatnosti.

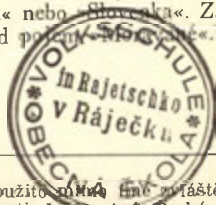
ocitnuvše se pod nadvládou keltických Bojů a Kotinů, později pod panstvím kmenů germánských, zvláště Markomanů a Kvádů.

Písemné prameny o Slovanech v našich zemích před šestým stoletím po Kristu ničeho nepovídají. Protože však začátkem století sedmého naše země již Slované jsou obsazeny, je nezbytno připustit, že Slované již po několik století před tím se do našich zemí poněmáhlu posunovali. Slované čeští a slovenští se museli po delší dobu stýkati s dřívějšími obyvateli Čech, Moravy a Slovenska, protože od nich převzali některá pojmenování řek a hor; na příklad v Čechách jméno řeky Vltava, jméno hor Krkonoš; na Moravě jméno řeky Moravy, dříve nazývané Marus; na Slovensku jména hor Tatra, Matra, Fatra a jiná. — Jméno Karpaty nemusí býti původu cizího. Dá se zcela přirozeně vysvětliti ze slova chrbety, cherbety — hřbety. Rusové táhlým horským hřebenům dosud říkají »cherbety«. Slova »chrbat« ve smyslu hřbet se dosud na Slovácku užívá. — Jméno moravského horského pásma Chřiby pochází od staroslovanského chrib, t. j. hrb — pahorek. Hlavní hřeben Chřibů je opravdu plný hrbů — pahorků. Slovincům pahorek sluje »hrib«.

Je možno pokládati za jisté, že Slovinci, Chorvátí a Srbové do svých nynějších vlastí táhli od severu Moravou a Slovenskem a že naši předkové v těchto zemích byli s nimi ve styku. To je zřejmé na příklad z té okolnosti že Srbové své hlavní řece, která se před jejich příchodem jmenovala Margus, dali také jméno Morava, jako u nás řece Marus. Jméno Morava je čistě slovanské. — Proto je nacházíme i v pravlasti Slovanů — v Polsku. Značí totiž co »travnaté místo«. Řeka Morava je tedy řeka tekoucí travnatým krajem. Na Slovensku se dosud říká bažinaté louce »zelená morava«. Naši předkové přijali jméno »Marus«, ale dali mu smysl slovanský. Od řeky Moravy dostala jméno celá moravská země a ovšem i kmeny slovanské, které ji obývaly.

Různě se vykládá jméno Čech. Nejpřirozenější výklad je od slova čihati — hlídati. Znamená tedy Čech tolik jako pastýř, a ve smyslu hodnostním tolik jako kníže. Na Slovensku se dosud pastýř jmenuje »čeh« (vyslov čech).

Slováci jsou teprve v pozdějších dobách nazýváni »Slověnci«. Na Moravě se dosud říká »Slověnka« nebo »Slověnka«. Za doby říše velkomoravské byli zahrnuti pod

¹ Pro celou tuto úvodní část bylo použito mnoha míst zvláště těchto spisů: L. Niederle: Slovanské starožitnosti, J. Nejedlý: České dějiny.

Avaři a Samo

Nebylo na dlouho přáno našim předkům a vůbec Slovanům klidně v novém domově žítí a svobodně se vyvíjeti, neboť brzy dolehlo na ně jho avarské nadvlády.

Někdy v první polovině 6. století po Kristu objevili se Avaři na ruské stepi. V té době trvala mezi horním Dněstrem a Dněprem, tedy na Volyňsku, mohutná říše slovanských Antů, kterou Avaři někdy kolem roku 550 napadli a častějšími nájezdy poplcnili. Když pak Avaři z Ruska i od Dolního Dunaje odtáhli a se usadili v Pannonii (v Uhrách), hlavně při řece Sávě, kolkolem města Sriemu, Antové dali se do služeb Cařihradu, pomáhající východořímským vojskům v bojích proti avarským nájezdům. Proto roku 602 poslal avarský chakan (kníže) silné vojsko proti Antům, které jejich říši zničilo. Nadvláda avarská byla krutá, ale netrvala dlouho, neboť koncem století sedmého vidíme již východní Slovaný pod panstvím Chazarů, kteří si vedli mnohem mírněji.

Ze své nové vlasti, totiž z Uher, podnikali Avaři loupežné výpravy na všechny strany a podmaňovali si okolní Slovaný daleko široko. Slované konali pak Avarům služby pacholků. Súčastňovali se spolu s nimi loupežných výprav, tvoříce vždy první útočné šiky. Avaři zasahovali do boje teprve, když Slované nestačili vítězit. Získaná kořist připadla ovšem Avarům. I východořímská říše byzantská trpěla mnoho stálými útoky Avarů a jim sloužících Slovanů. Proto, pokud mohli, východořímscí císařové zajišťovali se proti útokům avarským spoustami zlata, jehož byli Avaři zvláště dychtívi.

Pevná, silně opevněná sídla, t. zv. hrinky, měli Avaři v Uhrách. po obou stranách Dunaje a v Dolních Rakousích.

Slované brzy se pokusili zbaviti se otrockého jha. Pokusy ty nebyly bezúspěšné. Na východě při dolním Dunaji vyprostil Slované z moci avarské bulharský kníže Kuvrat, na jihu v téže době osvobodili se od kruté nadvlády Avarů Srbové a Chorvaté. Nejvíce trpěli od nich Slovinci v Uhrách, Krajíně, Korutanech a Dol. Rakousích usazení, a potom Slované, žijící na nynějším Slovensku a na jižní Moravě.

V Čechách a na Moravě neměli Avaři podle všeho stálých sídlišť, poněvadž tu nezustalo po nich význačnější stopy. Ani z dějepisných pramenů ani z archeologie nedá se zjistit, že by byli měli v těchto zemích opevnění. Možno proto se domnívati, že Morava a zvláště Čechy nebyly od Avarů podmaněny, nýbrž jen častými vpády a nájezdy znepokojovány a pleněny.

Co vypravuje kronikář Fredegar o kruté a hnusné porobě Slovanů, týká se především Slovinců a Slováků na nynějším Slovensku. Kmeny české se již okolo roku 623 postavily na odpor útokům

avarským. V té době přišel odněkud z Němec s jinými ještě obchodníky za obchodem muž jménem Samo do Čech. Samo vstoupil do jejich vojska a brzy se tak uplatnil, že pod jeho vedením Slované vícekrát zvítězili a nesmírné množství Avarů pobili. Proto nakonec si Sama zvolili králem. Vládl Slovanům 35 let šťastně. Založil velkou říši, neboť se k němu připojili i polabští Srbové s knížetem Drevanem. Vládl-li i Slovanům korutanským, není jisté. Rovněž nevíme, pokud osvobození od poroby avarské se týkalo Slovanů na Moravě a na Slovensku. Zdá se spíše, že říše Samova na Slovensko nesahala. Slované na Slovensku zůstali asi v porobě až do zničení moci avarské německým císařem Karlem Velikým. Nasvědčuje tomu odchýlný typ i povaha Slováků a neméně archeologické nálezy.

Jak velická byla moc Samova, viděti z toho, že se nezalekl ani války s frankým (německým) králem Dagobertem, kterému u hradu Wogatisburku (asi někde v Čechách) připravil hroznou porážku. Celý králův vojenský tábor se všemi zásobami padl jako vítaná kořist Samovi a jeho vojsku do rukou. Stalo se tak roku 631. V dalších letech podnikl Samo několik úspěšných vpádů do Německa (Durynska). Proto král Dagobert svěřil ochranu říšských hranic svému synu Sigisbertovi, který za pomoci vévody Radulfa slovanským vpádem učinil konec. O dalších osudech Samových dějin nicého nezaznamenávají. Zemřel okolo roku 658. Po jeho smrti mohutná říše západoslovanská se asi rozpadla a my nevíme, zda zůstali Slované v našich zemích žijící svobodni anebo zda opět podlehli Avarům. Po dobu půldruhého století zakrývá dějiny našich předků neproniknutelná tma. Dějiny o nich mlčí.

Osídlení Moravy v 9. století Hanáci, Slováci, Valaši a Laši

V 9. století, kdy vznikla a trvala říše velkomoravská, bylo na Moravě mnohem více lesní plochy než za doby naší. Krajiny porostlé lesem nebyly obydleny. V lesích hledávali naši předkové útočiště jen v dobách nepřátelských vpádů, kdy tam zřizovali útočištná hradiště. Čím více takových hradišť v tom kterém lese se nachází, tím hustější osídlení v přilehlých krajích lze předpokládati. A tu je jistě nápadný velký počet hradišť zjištěných dosud ve Chřibech. Z toho možno soudit, že kraje kolem Chřibů byly velmi hustě osídleny. Jinak musíme hledati lidská sídliště při řekách, tedy v porčí Moravy, Dyje, Svitavy, Svratky, Hané, Olšavy a při dolním toku Bečvy. V ostatních oblastech Moravy bylo lidských sídel jen pořídku. Byla tedy osídlena Haná, Slovácko, jižní

Morava a kraj brněnský. Poskrovnu bylo lidských sídel na českomoravské vysočině, na vlastním Valašsku a v Jeseníkách.

Které kmeny slovanské obývaly Moravu, není nikde zaznamenáno. Musíme dle nynějšího stavu předpokládat, že to byli hlavně Hanáci a Slováci. Mimo to zmiňuje se nejmenovaný bavorský zeměpisec z druhé polovice 9. století o Holasicích, které dějepiscové umísťují někde na Opavsku. Jižně Dyje kladou někteří dějepisci Polany a Rakousy.

Hanáky jistě by zajímalo zvědět, odkud jejich jméno vzalo původ. Uvádím dvojí výklad, aniž se odvažuji prohlásit některý za správný. Víme již, že Slované podunajští byli po delší čas v poddanství avarském. Pohlavárům avarským se říkalo »chakan« nebo »chan«. Je velmi pravděpodobno, že Avari, podmanivše si některý slovanský kmen, vládu nad ním svěřili takovému chanovi. Mohli tedy i slovanští obyvatelé nynější Hané mít po delší čas nad sebou takového »chana« jako pohlavára. Poněvadž pak Hanáci písmeno »ch« často přeměňovali v »h« (tak na př. původní cholmec chlumeč = přeměnili v holmec = Holomouc), snadno pochopíme že slovo chanáci = lidé poddaní chanovi — mohlo přejíti ve slovo Hanáci.

Druhý výklad je ze slova honit = vyvádět na pastvu. Je jisto, že našim předkům nebylo hlavním zaměstnáním rolnictví, nýbrž dobytkářství. Kraj hanácký, pokud nebyl v té době zarostlý lesem a houštinami, měl jistě hojnost luk, což samo sebou vedlo k pěstění dobytka, hlavně hovězího. Byl to vpravdě kraj oplývající mlékem a medem. Kde je hojně luk, tam je i hojnost medu. Byl tedy každý Hanák »honákem«, t. j. člověkem honícím dobytek na pastvu, živícím se chovem dobytka, a o tehdejších obyvatelích Hané platilo: co Hanák, to honák anebo i naopak. Tak prý tedy z honáků vznikli Hanáci. Za tento výklad by se Hanáci nikterak nemuseli stydět, protože vůbec prvotním zaměstnáním, kterým se lidé v pravěku živili, bylo lovení zvěře a chov dobytka. Obvyčejně se však píše, že Hanáci jsou pojmenováni podle říčky Hané. Tím však zase zůstává nevysvětlen smysl pojmu »Haná«.

Původ jména Slováci je znám. Slováci zachovali si původní jméno společné Slovanům, totiž »Slověné«.

Zbývá ještě povědět, jak vzniklo jméno Valaši. Kraj, který nazýváme Valašskem, byl v 9. století řídce obydlen, a lidé, kteří tam žili, byli Slováci. Teprve později pronikli do valašských hor skupiny rumunských pastýřů (původem Vlachů), kteří ovšem byli časem poslovaněni. Zůstaly však po nich různé názvy, jako na př. bača, vatra, brynza, košiar, koliba. Podle těchto Vlachů začalo se celému horskému kraji tomu říkat Valachy a horským obyvatelům Valaši.

Moravané

Od polovice století 7. až do konce století 8. nedovídáme se z pramenů dějepisných ničeho o Slovanech v našich zemích v té době bydlících. O Slovanech v Čechách zachovaly se nám aspoň pověsti o Krokovi a jeho dcerách, o Přemyslu Oráči a jeho 7 nástupcích, jimž dána jména Nezamysl, Mnáta, Vojen, Unislav, Křesomysl, Neklan a Hostivít. Tyto pověsti mají jistě pravdivé jádro a mohou být důkazem, že české kmeny po zániku říše Sávomvy neupadly pod jeho avarské, ale žily více méně samostatně. Na Moravě a na Slovensku podobných pověstí nemáme. Z toho možno s jistou pravděpodobností usuzovat, že zvláště Slované na nynějším Slovensku zůstávali v závislosti avarské, i když možno připustit, že tato závislost časem se víc a více uvolňovala, až změnila se ve společenství zbraní na obhájení společných zájmů.

Prototo nedivno, že teprve po zániku moci avarské zase se v pramenech objevují Slované, jež dlužno považovat za Slovany, obývající nynější zemi moravskou a slovenskou. Tak již roku 815 nástupce Karla Velikého, Ludvík Pobožný, svolává obecný národní sněm do Paderbornu, a tam se objevují též knížata a vyslanci všech východních (t. j. řečeno s hlediska německého) Slovanů, tedy pravděpodobně i Čechů a Moravanů.

Když pak roku 817 též Ludvík svým synům přiděloval části říše, stanovil, aby jeho syn Ludvík obdržel Bavorsko, Korutany, Čechy a Avary, jakož i Slovany, kteří sídlí na východ Bavorska. Těmito Slovany jsou míněni Moravané. Z toho, že nejsou ještě uvedeni pod společným jménem Moravanů, možno soudit, že roku 817 kmeny, obývající tehdy Moravu a Slovensko, nebyly ještě sjednoceny pod jedním knížetem. O pět let později konal Ludvík velké říšské shromáždění ve Frankfurtě. K tomuto shromáždění byli obzvláště i zástupcové poplatných Slovanů, totiž Bodrců, Srbů, Veletů, Čechů, Moravanů a Braničevců, jakož i v Pannonii usazených Avarů. Poslové těchto národů přišli s dary a byli císařem přijati ve slyšení.

Slyšíme tedy r. 822 poprvé jméno Moravanů, což možno považovati za znamení, že mezi kmeny, obývajícími Moravu a Slovensko, dostal se do popředí kmen, usazený při řece Moravě. Od té doby uvádějí se Slované moravští a slovenští vždy pod jménem Moravanů. Byli tedy pravděpodobně tito Slované již sjednoceni pod vládou jednoho knížete. V Čechách takového sjednocení tehda ještě nebylo, neboť se dovídáme z letopisů fuldských, že roku 845 dalo se v Řezně pokřtít 14 knížat českých i s lidem, který s sebou přivedli. A to byla jistě jen menší část českých kmenových pohlavů. Nebyl mezi těmito knížaty na pr. vévoda vlastního kmene Čechů, po kterém později přezván celý národ.

Z toho, co posud bylo řečeno o Moravanech na základě dějepisných pramenů, je zřejmo, že kraj, v němž říše velkomoravská vznikla, musíme hledati při řece Moravě. Rozumně nelze dáti za pravdu těm dějepiscům, kteří tvrdí, že hlavní hrad Moravanů byl až na samém okraji jejich tehdy ještě nevelkého území, totiž někde při Dunaji, snad na Děvině.

To odporuje přirozenému vývoji každého kmene. Jako celý národ praslovanský ve své pravlasti nad Karpaty ze svého jádra se šířil v okruhu na všechny strany, tak tomu zajisté bylo i u kmene vlastních Moravanů. Původní území jimi obsazené stalo se středem, ze kterého pak pronikali všemi směry, pokud nenarazili na nepřekonatelné překážky. Takovýmto středem nemohl býti Děvín u Dunaje, který zůstal až do opanování Pannonie (roku 883) jen nejkrajnější výspou říše. Je ostatně vůbec nejisto, zda říše velkomoravská hned při svém vzniku až k Dunaji sahala.

Proto musíme hledati jádro moravské říše a tím i hlavní moravský hrad dále na sever od Dunaje, při středním toku řeky Moravy, v nynějším kraji uherskohradištském. Všecky pokusy umístit kolébku říše velkomoravské jinak, jsou a zůstanou marny. Prvním hlavním hradem sjednocených Moravanů byl Veligrad (Staré Město). To nesporně dosvědčuje archeologie.

Byla to nynější Morava a snad i část Dol. Rakous od řeky Dyje k Dunaji a západní Slovensko až po řeku Váh.

Moravané po prvé v dějinách

Roku 822 čteme ve starých letopisech po prvé jméno »Moravané«.² Toho roku byly tedy kmeny moravské pravděpodobně již sjednoceny pod vládou jednoho knížete. Toto sjednocení nestalo se podle všeho dobrovolně. Bylo ho dosaženo jako u jiných národů zajisté podmaněním kmenů slabších kmenem nejsilnějším. Který z moravských kmenů byl tím podmanitelem ostatních? Dějiny nám toho nepovídají. Zdá se však, že to byli Slované, usazení při středním a dolním toku Moravy. Podle toho by byli tehdy Slované zvítězili nad Hanáky. Snad souvisí s těmito boji pověst o králi Ječmínkovi.

Někdy okolo roku 830 objevuje se první moravský kníže jménem Mojmir. Jak veliké bylo asi území, nad nímž Mojmir vládl?

---

² Vlastní dějiny říše velkomoravské jsou psány dle původních pramenů: různých letopisů, legend a listin. Rozumí se samo sebou, že bylo použito i velké řady českých i jinojazyčných spisů, které pojednávají o dějinách Velké Moravy a životě sv. věrozvěstů Cyrila a Metoděje.

Poslední dobou byl učiněn pokus umístit říši Moravanů Mojmirůvých a Rostislavových do Pannonie, nyníšších to Uher. To pokládám za naprosto nemožné již z toho důvodu, že Moravané dostali jméno od řeky Moravy, při níž měli svá sídla. Proto se neříká v Moravě, nýbrž na Moravě, ač jinak, kde není jméno země nebo národa odvozeno od řeky, užíváme zpravidla předložky »v«, na př. v Čechách, ve Slezsku, v Polsku, v Uhrách atd.

Máme však také přímý důkaz v pramenech písemných. V Dějinách obrácení Korutanců, napsaných asi roku 871, čteme: »V tomto čase (totiž v letech 833—836) přišel jakýsi Pribina, vyhnaný od Mojmíra, vojvody Moravanů nad Dunajem, k Ratbodovi (správci východního krajiště)«.

Spisovatel Dějin obrácení Korutanců praví tedy výslovně, že říše Mojmírova se rozkládala nad Dunajem. V nyníšším Slovensku to nemohlo být, neboť tam vládl Pribina, jehož hlavním hradem byla asi Nitra, protože tam okolo roku 830 byl vysvěcen první křesťanský chrám. Pravím první, protože spisovatel, který tak zevrubně vypočítává kostely, později postavené v území darovaném Pribinovi v nyníšších Uhrách, jistě by nebyl opomenul zaznamenati, kdyby biskupové pasovští nebo solnohradští byli již dříve nějaký kostel na Nitransku světili.

Že by jádro říše moravské za Mojmíra nebo Rostislava bylo bývalo jižně Dunaje, v nyníšších Uhrách, je už také z toho důvodu naprosto nepravděpodobné, že Uhry byly za válek Karla Velikého (791—803) úplně zpuštěny a vylidněny. Poznává o tom životopisec Karlův: »Kolik bitev v té válce svedeno, kolik krve prolito, dosvědčuje zcela vylidněná Pannonie a území, v němž byl hlavní hrad chakanův (avarský), tak opuštěné, že v něm není ani stopy lidského bydlení.« Teprve v době Pribinově a Mojmírově počalo nové osídlování těchto krajů. Ještě kolem roku 889 praví letopisec Regino o Maďarech, vpadnuvších do Uher, že »bloudili semotam pouštěmi pannonskými a avarskými«. — Spisovatel Dějin obrácení Korutanců pak výslovně podotýká, že teprve Pribina počal »v této zemi kol dokola shromážďovati a velmi rozmnožovati lidi«.

Z toho poznáme snadno, že v tomto pustém kraji nemohl sídliti mocný a poměrně početný národ Moravanů, který se odvážil bojů s velkou říší franskou, bojů, v nichž nejednoukrát slavně zvítězil. Také nikde se nedočítáme, že by tyto četné boje se byly odehrávaly jižně Dunaje. Naopak. mnohokrát je v letopisech, jak uslyšíme, výslovně podotknuto, že Frankové, chtěje se válečně srazit s Moravany, museli se přeplaviti přes Dunaj. To všechno dokazuje nade vší pochybnost, že říši Mojmírovou a Rostislavovou byla hlavně nyníšší Morava. Mojmír ovšem, vypudiv Pribinu, rozšířil svou říši i na Slovensko, pravděpodobně až po řeku Hron, ne-li ještě dále

až po Ipolu. O Mojžírovi nedovídáme se dále ničeho. Dovídáme se jen, že r. 846 se Moravané pokusili o odboj, který skončil tím, že jim byl dán za knížete synovec Mojžírův Rostislav, který už byl po křesťansku vychován.

Pribina

Mojžír, jak jsme poznali, ovládl nynější Moravu a snad i kraj jižně Dyje až k Dunaji a Slovensko až po Váh. Na Slovensku od řeky Váhu na východ až po řeku Hron panoval Pribina. Jaký byl poměr tohoto knížete k Mojžírovi, o tom nemáme žádných zpráv. Nevíme, byl-li Pribina pod svrchovaností Mojžírovou nebo byl-li na něm úplně nezávislým. Jisto je tolik, že Mojžír Pribinu z jeho území vypudil, a že oba byli pod svrchovaností franskou.

O této události a o dalších osudech Pribinových poučuje nás jediný pramen. Jsou to Dějiny obrácení Korutanců, jež byly sepsány neznámým pisatelem za tím účelem, aby bylo římské kurii dokázáno, že jedině salcburští arcibiskupové mají právo řídit církevní správu v Pannonii. Z těchto dějin se dovídáme, že ze Slovenska vypuzený Pribina se uchýlil ke správci východního krajiště, Ratbodovi, který jej představil ihned franskému králi Ludvíkovi. Z rozkazu krále byl Pribina vyučen v křesťanské víře, pokřtěn v kostele sv. Martina v Traismauern a svěcen Ratbodovi, s nímž po nějaký čas žil ve shodě. Za nedlouho však vznikla mezi oběma jakási roztržka. Pribina, obávaje se hněvu Ratbodova, utekl k Bulharům i se svým synem Kocalem a svým průvodem. Tam se nedlouho pozdržev, odešel i se svými ke knížeti Ratimarovi, který vládl územím někde při řece Sávě a Drávě položeným. Proti Ratimarovi však vytáhl na rozkaz Ludvíkův s velkým vojskem markrabě Ratbod. Ratimír, netroufaje si podstoupit boj, hledal spásu v útěku. Podobně učinil i Pribina, uchýliv se za řeku Sávu k hraběti Salachonovi, který jej usmířil s Ratbodem.

Prostřednictvím některých velmožů získal si Pribina opět přízeň krále Ludvíka a ten mu propůjčil v léno území při řece Sále v Uhrách. Tam v lesnatém a bažinatém kraji při jezeře blatenském postavil si Pribina hrad a v širém kraji kol dokola počal usazovati kolonisty. R. 850 světil již salcburský arcibiskup na hradě Pribinově, nazvaném Moosburg, první chrám, zasvěcený P. Marii. Slavnosti bylo přítomno mnoho velmožů, jejichž jména z velké části ukazují na původ československý. Jména míst, v nichž později v území Pribinově postaveny kostely, ukazují většinou na obyvatelstvo německé. Germanisace kraje, před tím ovšem jen řídko obydleného, pokračovala tedy velmi rychle. Nebyla to germanisace násilná, neboť byla způsobena jen silným přílivem německých kolonistů.

Celkem bylo dle jmenovaných Dějin obrácení Korutanců posvěceno 32 kostelů v území Pribinově. Pisatel Dějin však výslovně podotýká, že také v jiných místech, jejichž jmen neuvádí, byly podle přání Pribinova a jeho lidu stavěny kostely. Když se dověděl král Ludvík, jak horlivě Pribina šíří křesťanství, odměnil jej tím, že jemu dal celé území, kterého až dotud užíval jako léna, ve vlastnictví. Za zmínku stojí, že když byl stavěn na blatenském hradě (v Moosburgu) nový chrám, salcpurský arcibiskup Liupramm tam poslal zedníky, malíře, tesaře a jiné řemeslníky. Roku 861 byl Pribina od Moravanů zabit. Toho roku vzbouřil se správce krajiště korutanského Karlmann proti svému otci, králi Ludvíkovi. Aby své vzpouře zajistil úspěch, spojil se s moravským knížetem Rostislavem, sesadil a vypudil všechny vojvody, jimž byla svěřena ochrana pomezí pannonského a korutanského, a dosadil na jejich místa své lidi. Je velmi pravděpodobno, že mezi postiženými byl i Pribina. Poněvadž Karlmann — jak letopisy fuldské i jiné výslovně poznamenávají — převrat provedl s pomocí Rostislavovou, je nepochybné, že Moravané tehdy s vojenskou mocí pronikli za Dunaj. Snad bylo jejich úkolem, jim od Karlmannova uloženým, obsadit území Pribinovo, který se jim postavil na odpor, ale byl od nich přemožen a zabit.

Pribina byl, dokud vládl v Nitře, pohanem. Přesto však se dovídáme ze spisu Dějiny obrácení Korutanců, že mu salcpurský arcibiskup někdy po r. 830 vysvětil v Nitře kostel. Tento kostel nebyl určen pro Pribinu a jeho lid. Vždyť Pribina zůstal i nadále pohanem. Lid obecný lpěl jako i jinde houževnatě na své pohanské víře. Jen příklad a nátlak knížete mohl poznenáhlu přivést i obecný lid k víře křesťanské. Musíme tedy zpráve o posvěcení kostela tak rozumět, že si jej postavili němečtí kolonisté (úředníci, řemeslníci, obchodníci). Pribina nemohl a nesměl jako vasal krále německého tomu překážeti a brániti. Tento t. zv. Pribinův kostel nemohl státi na hradě, když pán hradu, kníže, zůstával i se svými dvořany pohanem. Ostatně sám skladatel spisu, v němž se zpráva o kostele uvádí, naznačuje, že kostel nestál na hradě, nýbrž v osadě, které se říkalo Nitra. Pribinův kostel nebyl prvním křesťanským chrámem na území nynější republiky československé. Na nynější Moravě byly křesťanské kostely už dříve. To je nutný předpoklad, opírající se o skutečnost, že Morava byla v bezprostředním sousedství vlastní říše německé a že proto němečtí misionáři kázali dříve na Moravě, než se dostali na Slovensko. Poněvadž Mojmir Pribinu z jeho knížectví vypudil aniž proto byl od Němců potrestán, musíme opět přijati předpoklad, že už byl křesťanem a že Pribinu vyhnal proto, že se křesťanem státi nechtěl.

Rostislav

Když byl král Ludvík, Němec, r. 846 poměry na Moravě dle své libosti uspořádal, vracel se do své říše přes Čechy. Pravděpodobně vzniklo i tam odbojné hnutí proti nadvládě německé a Ludvík zamýšlel uspořádati věci české podobným způsobem jako na Moravě. V jeho vojsku však vznikly rozbroje, ano české kmeny mu připravily citelnou porážku, takže válečné toto tažení skončilo pro něho nešťastně. Bylo prý dle letopisců velmi nebezpečným a spojeno s velkými ztrátami vojenskými. Aby byla porážka odčiněna, podnikl Ludvík Němec novou výpravu proti Čechům v roce příštím, která skončila úspěšně. »Co roku předešlého ztratil«, praví letopisec, »znova získal«.

Podle všeho však nebylo vítězství německých vojsk valné, neboť již r. 848 vtrhli Čechové do říše Ludvíkovy, byli ale poraženi »ve jménu Páně« — dokládá letopisec. Avšak ani tato porážka nezastavila odbojné hnutí v Čechách. Hned roku příštího posláno nové vojsko proti Čechům pod vedením hraběte Ernesta, který byl tchánem Ludvíkova syna Karlmana. Výprava tato skončila potupnou porážkou Němců, prý proto, že pro nepřítomnost krále uvolnila se v jeho vojsku kázeň. Čechy byly pro tu chvíli nadvlády německé zbaveny. —

O Rostislavovi však nedovíáme se od r. 846 po řadu let ničeho. Teprve na velkém sněmu, který se konal na podzim 852 v Mohuči, jmenují se mezi účastníky vedle Bulharů i zástupcové Slovanů. Mezi těmito Slovyany byli podle všeho i Moravané, neboť jejich neúčast by byla bývala pokládána za známku odboje proti německé říši. Kdežto o kmenech českých právem se můžeme domnívati, že přerušili všechny styky s říší po skvělém vítězství r. 849 dobytém, máme naopak ze sněmovního jednání v Mohuči doloženo, že Morava až dotud uznávala svrchovanost německou, neboť se tam stalo mezi jiným také usnesení o jakémsi Albgisovi, který násilně unesl ženu Patrikovu a uchýlil se s ní »až do nejzazších končin říše do hrubého ještě křesťanství národa Moravanů«.

Z okolnosti, že jmenovaný Albgis doufal na Moravě nalézt bezpečného úkrytu a ochrany před zákony říšskými, můžeme souditi, že moc Rostislavova byla již velmi značná a závislost jeho na říši franské do jisté míry uvolněna. Případ onoho Albgise, hledajícího bezpečí před pronásledováním na Moravě, nebyl jistě ojedinělý. V Němcích zajisté z toho usuzovali, že Rostislav si vede jako kníže samostatný. Toho ovšem nemínili trpěti. Bylo proto nutno proti němu zakročiti a jej přivést k poslušnosti dříve, než by jeho moc ještě více vzrostla.

Aby snad české kmeny nepřispěly Rostislavovi na pomoc, bylo z jara 855 vypraveno z Bavor pod vedením známého již hraběte

v novější době ojedinele tvrdí, je podle všech okolností nemožné a není to také z pramenů ničím doloženo. Naopak v legendě Metodějově k r. 873 se výslovně praví: »Poněvadž naši otcové již před časem byli přijali křesťanství od sv. Petra (tedy od kněží latinských, ne ariánských ani řeckých), dej nám Metoda za arcibiskupa.«³

Je ovšem pravda, že křesťanství Moravanů bylo, jak se zdůrazňuje roku 852 na synodě v Řezně, ještě velmi povrchní. Ale Rostislavovi, jestliže podle legend žádal nejprve v Římě a pak v Cařihradě o kněze, znalé jazyka lidu, nešlo ani tak o prohloubení náboženského života, jako spíše o to, aby svou zemi zprostil neblahého vlivu, jaký v ohledu politickém vykonávali v jeho zemi kněží němečtí.

Jejich snahou bylo Moravany křesťanstvím co nejtěsněji připoutati k říši německé, kdežto Rostislav se hleděl všemi prostředky a cestami od ní odpoutati.

Kněží, znalých aspoň poněkud řeči slovanské, mohl dostati i od Němců. Jistě jich té doby bylo dosti jak v krajišti východním, obydleném do značné části Slovy, tak zvláště v území Kocelově. Že jich nedostal z Říma, toho příčinou byly přátelské styky, jež toho času udržoval papež Mikuláš I. s německým králem Ludvíkem. Proto nedivno, že na ten čas papež nevyhověl žádosti Rostislavově o slovanského hlasatele víry. Byloť té doby v první řadě úkolem křesťanských panovníků starati se o šíření křesťanství v sousedních pohanských zemích, a papeži Mikuláši nebylo zajisté neznámo, že na Moravu jsou z Němce kněží posíláni.

Na myšlenku zříditi na Moravě samostatnou církevní organizaci, Mikuláš I. nepřipadl. Okolnosti také nedovolovaly o něco takového z Říma se pokusiti. Proto nás nepřekvapí ani zpráva, že papež Ludvíkovi, když zvěděl o jeho přípravách k válečnému tažení proti Rostislavovi, poslal své požehnání s přáním zdaru a vítězství. Král jistě odůvodnil papeži své válečné podnikání v první řadě tím, že jde o upevnění křesťanství v zemi moravské. Vlastní příčinou bylo potlačit v zárodku úmysl Rostislavův — zbaviti se pomocí řeckých misionářů Konstantina a Metoděje neblahého vlivu německého kněžstva. Aby toho cíle plně dosáhl, spojil se s bulharským knížetem Borisem. Rostislav naproti tomu ujednal politickou dohodu s Cařihradem. Tím znemožnil Bulharům útok na svou zemi.

---

³ Konstantin a Metoděj byli posláni na Moravu z Cařihradu. Moravané, žádající nyní v Římě, aby jim byl poslán Metoděj jako arcibiskup, zřekají se zřejmě Cařihradu a prohlašují se za příslušníky církve západní. Uplatňuje se tu již politické mizírání Svatoplukovo. a možno z těch slov usuzovat, že arcibiskup Metoděj se alespoň od té doby přidržoval obřadu západního.

Neběželo tedy Rostislavovi jen o kněze, znalé řeči lidu, třebaže legenda takový důvod jeho žádosti uvádí, nýbrž především o to, aby zastavil příliv kněží z Německa. Úsilí Rostislavovo je z politického stanoviska plně pochopitelné. Proto, když nepořídil v Římě, obrátil se do Cařihradu. Žádal proto o kněze v Cařihradě, že řeční kněží mu nemohli býti při jeho snaze o politickou nezávislost na překážku. Nesousedilať říše byzantská s jeho územím. Při tom jistě myslel na vybudování samostatné církevní organisace, aby se tak zbavil neustálého a čím dále, tím smělejšího vměšování se církevních kruhů německých do vnitřních záležitostí jeho státu.

Poselství Rostislavovo berou někteří badatelé v pochybnost. — Myslím, že neprávem, neboť se o něm zmiňují všechny tři legendy, ze kterých čerpáme hlavní zprávy o činnosti soluňských bratří na Moravě, totiž obě legendy slovanské a legenda římská.

Nesmíme ovšem bráti všechno do slova za pravdu, co legendy těmto poslům kladou v ústa, ani odpověď, jíž se jim dostává. Takových příležitostí používají pisatelé legend k tomu, aby projeвили svá přání a své názory. Není důvodu pochybovati, že takové poselství do Cařihradu vypraveno bylo, i když připustíme, že Konstantin a Metod se po delší dobu na misijní činnost mezi Slovy připravovali. (Mohli zajisté napřed sami si zjednatí jistotu, zda jejich příchod na Moravu je žádoucí a vítaný, a tím dáti popud k onomu Rostislavovu poselství.)

Soluňští bratři na Moravě

Svatí věrozvěstové Konstantin-Cyrl a Metoděj narodili se v Soluni, druhém to hlavním městě byzantské říše. Podle legendy jmenoval se jejich otec Lev a byl v Soluni vysokým hodnostářem vojenským. Obě legendy připomínají vznešený původ obou rodičů a zdůrazňují jejich zbožnost.

Dítěk měli sedm. Konstantin byl nejmladší z nich. Metoděj po skončených studiích nastoupil dráhu úřednickou a stal se konečně správcem kteréśi slovanské provincie. Po letech se mu však život ve světě nepochutl. I vstoupil do kláštera na hoře Olympu jako prostý řeholní bratr a oddal se studiu bohosloveckých knih.

Konstantin byl po smrti otcově dán na výchovu do Cařihradu a dostal se záhy k císařskému dvoru. Vynikal velkým nadáním oblíben si studium filosofie, což dle tehdejších poměrů znamená hlavně bohovědu. Brzy zatoužil po životě mnišském. Aby jej zachovali Cařihradu a veřejnému životu, přiměli jej k tomu, že přijal svě-

---

⁴ Kdy byl vysvěcen Konstantin na kněze, nedá se zjistit.

šel vstříc s vojskem (hostiliter). A v tom možná byla nová lest na oklamání Rostislava, neboť významně podotýkají letopisy, že si Ludvík »vedl chytrácky, jak proti Moravanům, tak i proti synovi, totiž Karlmannovi«.

Všecko nasvědčuje tomu, že byl Rostislav vpádem Ludvíkovým překvapen. Nedospěl ani k svému hlavnímu hradu na Moravě a byl proto nucen uzavřít se v pohraničním hradě Děvině. Tam jistě nebyla shromážděna hlavní jeho vojenská síla. S hrstkou vojska, již tam mohl umístit, nebylo lze pomýšlet na vítěznou obranu. Proto, tak vypravuje letopisec, »nemaje odvahy sraziti se s vojsky královými a nevida cesty k uniknutí, donucen tísni, vydal rukojmí, jaká a kolik král poručil. Mimo to, se všemi svými velmoži přísahou se zavázal, že po všechny dny zachová králi věrnost«. Byla to tedy bezpodmínečná kapitulace a příčinou její okolnost, že byl nepřitelem na Děvině, jak letopisec podotýká, se všech stran sevřen. Již tato skutečnost dokazuje, že to nebyl hlavní hrad Rostislavův, který přece musel mít takové položení a takovou rozlohu, aby obklíčení nebylo možným.

Často čteme v dějepisných dílech, že Rostislav nepomýšlel na odtržení od franské říše, ale pravdou je opak. Všichni Slované, sousedící s německou říší, bránili se, jak mohli, porobě, a i když byli uvedeni v poddanství, vždy znova a znova se pokoušeli, kdykoli se jim zdály okolnosti vhodnými, se sebe svrhnutí nenáviděného jho. Slované moravští nepočínali si jinak. Byl to pud sebezachování. Proto, kdykoli to poměry dovozovaly a umožňovaly, spojovali se na uhájení anebo znovudobytí nezávislosti. Dočítáme se v letopisech nejednou, že všichni s německou říší hraničící Slované se pozdvihli k odboji stejným časem. To jistě nebývalo náhodou. Nesmíme se domnívat, že tehda mezi Slovany od Baltu až po Dunaj nebylo žádných politických styků.

Toto pudové úsilí zachovat si nebo znovudobytí nezávislost nám vysvětluje, proč Slované, aspoň většinou, tak neochotně přijímali křesťanství z Německa. Přijmouti křesťanskou víru za okolností, v nichž se Slované západní jako sousedé Němců nalézali, znamenalo zřít se politické samostatnosti navždy. Podle názoru německého nižšího i vyššího kněžstva tehdejšího byla německá říše Prozřetelností povolána, aby si podmanila všechny národy až po hranice říše východořímské a tím je přivedla ke křesťanské víře.

!Není tedy — všeobecně řečeno — pravda, jak stále čteme a slyšíme, že do pohanských zemí slovanských teprve přicházeli misionáři němečtí s křížem, za nimi však němečtí biskupové a preláti s mečem. — Zpravidla tomu bylo naopak. Nejprve bylo provedeno politické podmanění a pak teprve následovalo pokřesťanování. Nejprv museli se státi pohanští Slované Němců »na slovo poslušnými« a pak teprve se tam odvažovali němečtí kněží hlásat evan-

gelium. Byli ovšem jednotliví nadšenci, kteří z touhy po mučednictví se odvažovali vstoupit na území politicky nepodrobených pohanů, ale ti obyčejně dosáhli, po čem toužili, totiž koruny mučednické. Pro trvalé pokřesťanění toho neb onoho pohanského národa tato cesta nebyla schůdnou. Kazatelé křesťanští zpravidla přicházeli do pohanských zemí teprve tenkrát, až měli jistotu, že jejich životu nehrozí nebezpečí.

Slované brzy vycítili, že kněží, přicházející k nim, nejsou ne-nezištnými hlasateli učení Kristova, ale spíše zištnými politickými agenty, jejichž hlavním úkolem je utužovat pouta poddanství německé říši, jak jim to na Moravě sv. Metoděj dle legendy otevřeno a jistě též dle nabytých zkušeností vytkl slovy: »Proti církevním předpisům přestupujete staré hranice ze ziskuchtivosti a sobectví.«

S druhé strany však nutno dáti pravdě průchod, že Němci neměli tehda úmyslů a plánů vyhlazovacích. Snažili se toliko pohraniční kmeny slovanské uvésti v poplatnost a to hlavně ze dvou důvodů: aby je mohli pokřesťaniti a aby měli od nich pokoj. Při tom jim ponechávali volnost rozšiřovati vlastní území na úkor barbarských národů a kmenů východních. Za žádných okolností nestrpěli však ničeho, co mohlo nějak poškozovat zájmy jejich říše. V každém takovém případě spatřovali pokus o odboj, který hleděli vojenskou mocí potlačit.

Tak si vysvětlíme válečná tažení Franků proti Rostislavovi. Z těch nemnohých zpráv, které o něm máme, můžeme téměř s jistotou usuzovat, že Rostislav, stejně jako ostatní pohraniční Slované, používal každé příležitosti, která mu dávala aspoň nějakou naději na svržení poddanského jha. Nepochopil a neuvědomil si však při tom, že Němci nestrpí ve svém sousedství mocného, samostatného slovanského státu. Nedostatek politické prozínavosti v této věci zavinil jeho konečný tragický pád. Nedovedl počítati s poměry a odvažovati možnosti, jako na př. sv. Václav.

Rostislavovo usilování

o samostatnou organizaci církevní

Moravané, jakož vůbec všichni s německou říší sousedící Slované, těžce nesli jeho závislosti na říši té. Toužili po samostatnosti a při každé příležitosti, která se jim zdála vhodnou, se o ni pokoušeli. Kdežto však pohanští Slované tuto svou touhu projevovali i častými vpády do říše německé, Moravané jako křesťané se chovali v té příčině pokojněji.

Rostislav byl křesťanem ve smyslu katolickém. Že by za jeho vlády na Moravě ještě bylo bývalo zakořeněno ariánství, jak se

Ernsta vojsko do Čech. O výsledku této výpravy nevíme ničeho. Za to o tažení krále Ludvíka proti Rostislavovi, jež podniknuto koncem léta téhož roku, zmiňují se četné letopisy. — Tak poznamenávají letopisy Bertiniánské k témuž roku, že Ludvík byl zaneprázdněn častými odpady Slovanů (totiž moravských). Hildesheimské letopisy praví, že král Ludvík s velikým vojskem vytáhl proti Rostislavovi, králi Moravanů.

Výsledek výpravy popisují letopisy fuldské takto: »Ludvík na Sloany moravské proti jejich knížeti Rostislavovi, sobě odbojněmu, málo úspěšně veda vojsko bez vítězství se vrátil, chtěl se raději od nepřítele prý neobyčejně silným valem opevněného, na čas odpoutati, než dáti se do nebezpečného boje a podstoupit ztrátu svých vojsk. Přece však vojsko velkou část země kořistěním a ohněm zpustošilo a nemalé množství nepřátel, pokoušejících se ležení královo ztéci, pobilo a zničilo, ne však beztravně, neboť po odchodu krále Rostislav přišed přemnohá místa za Dunajem kořistěním zpustošil.« Byl tedy Ludvík vlastně poražen a Rostislav stal se samostatným, neboť jistě zůstaly v následujících letech styky s říší franskou přerušeny.

Ludvík se ani nepokusil o dobytí pevnosti, v níž se Rostislav se svým vojskem uzavřel. O pevnosti se praví, že byla obehnaná přemocným valem. — Kde dlužno hledati tuto pevnost? Mám za to, že ve středu vlastního území Rostislavova a tím byla Morava. Slovensko bylo zvláštním k Moravě přidruženým knížectvím. Tam nemohl míti Rostislav svůj hlavní hrad. Tímto hradem, přesilným valem opevněným, nemohl býti však ani Děvín na Dunaji. Neboť k roku 864 nazývá též letopisec Děvín »jakýmsi hradem«. Tak by nebyl mohl napsati, kdyby byl měl na mysli sobě již známou pevnost z r. 855, o které poznamenal, že byla »přesilným valem obehnaná«. O Děvínu píše letopisec r. 864 jako o hradu jemu až dosud neznámém. Kdyby Děvín z r. 864 byl týž hradem jako pevnost z r. 855, byl by letopisec psal o něm jako o známém již hradě a ne jako o »jakémisi hradě Děvínu«. O hlavním hradě Rostislavově zmiňuje se, jak uslyšíme, ještě dvakrát a v obou případech píše o tomto hradě jako již o známém. Tím, že letopisec odlišuje »jakýsi hrad Děvín« od pevnosti Rostislavovy z r. 855, je dle mého názoru nezvratně prokázáno, že Děvín na Dunaji nebyl hlavním hradem Rostislavovým. Tato skutečnost ještě jasněji vynikne, až seznáme další dva zápisy letopisů o hlavním hradě Rostislavově.

Rostislavova politika

Po neúspěšné výpravě krále Ludvíka proti Moravanům r. 855 počínal si Rostislav jako panovník samostatný. Frankové v něm

viděli od té doby protivníka, s nímž nutno bylo počítati vážně. Také okolní knížata a velmoži věděli o jeho vzrůstající moci. Proto nedivno, že r. 857 vládce na hradě Wiztrachově, asi v nynějším Vitorazsku, Slavitah jménem, když byl nucen před přesilou Franků z hradu uprchnouti, uchýlil se na Moravu k Rostislavovi.

Úspěch, kterého Rostislav r. 855 dobyl, nezůstal utajen ostatním Slovanům o nezávislost na říši franské zápasícím. Král Ludvík záhy pozoroval, že všichni Slované od moře až po Dunaj se chystají k odboji. Proto se r. 858 rozhodl vypravit proti Slovanům trojí vojsko a hlavní odbojníky zkrotit. Proti Rostislavovi měl postupovat nejstarší jeho syn Karlmann, proti Bodrcům mladší syn Ludvík a proti Srbům správce marky Thakulf. Vojska dala se již na pochod, když došli krále poslové ze západní říše franské, prosící o pomoc proti králi Karlovi, jehož krutovlády nemohli už déle snést. Z výpravy proti Slovanům na ten čas tedy sešlo.

Po návratu ze západu začal Ludvík dělat pořádek ve své vlastní říši, kde mnozí velmoži se mu zpronevěřili. Tak mezi jiným zbavil všech hodností hraběte Ernsta, správce marky české, jehož dcera byla chotí nejstaršího jeho syna Karlmanna. To mělo za následek, že Karlmann se postavil proti otci, což projevilo se tím, že odstranil dosavadní správce krajišť pannonských a korutanských, nahradiv je lidmi sobě oddanými. Ale nejen to. Karlmann vešel ve spojení s Rostislavem a s jeho pomocí zmocnil se velké části říše otcovy až po řeku Inn. Proto povolal Ludvík Karlmanna do Řezna, aby se zodpovídal ze svého počínání. Karlmannovi se však podařilo přísedními výpovědmi získati si opět důvěru královi. Ale za krátko byl zase obviněn z mnohých piklů, namířených proti otci, což Ludvíka přimělo k přísaze, že dokud živ bude, Karlmannovi žádných hodností nepropůjčí.

Do těchto piklů prý byl zapleten i Rostislav. Proto král Ludvík si počínal, jakoby chystal výpravu proti Rostislavovi. Zatím však znenadání vpadl do území Karlmannova a tam hlavní síla Karlmannova vojska vedeného hrabětem Gundakarem, dle předchozí domluvy, přešla ke králi. Karlmann byl nucen hledati spásu v útěku, ale brzy se podrobil. Rostislav prý Karlmannu opustil. Mám však spíše za to, že Rostislav se stal obětí válečné lsti. Král Ludvík se totiž smluvil s Bulhary a Rostislav obává se jejich vpádu, který ovšem byl té doby jen předstírán, hlavní část svého vojska vedl proti nim, s druhou očekáváje Franky. Když zvěděl o porážce Karlmannově, bylo již pozdě pomýšlet na pomoc.

Rostislav se dal asi oklamat domněnkou, že král Ludvík, pokračiv svého syna Karlmannu, od dalšího podnikání válečného na ten čas upustí. Snad také ponechal značnou část vojenské pohotovosti k obraně hranic východních proti možnému vpádu Bulharů. Zatím však bulharský kníže Boris se vypravil k Ludvíkovi, který mu vy-

však obhájel oprávněnost slovanského bohoslužebného jazyka tak skvěle, že papež Hadrián slovanské bohoslužebné knihy schválil a posvětil, položiv je na oltář sv. Petra (podle legendy Metodějovy) a na oltář v kostele P. Marie Větší (legenda Konstantinova), kde nad nimi sloužena mše sv. Zároveň vysvětil papež Metoděje na kněze a Konstantina na biskupa.⁹

Dvěma pak biskupům Gauderikovi a Formosovi, z nichž alespoň jeden náležel mezi protivníky slovanské bohoslužby, poručil, aby vysvětili některé žáky Konstantinovy na kněze, jiné pak na kleriky s nižším svěcením. Podle legendy Metodějovy byli tři žáci vysvěceni na kněze a dva na lektory (nižší svěcení). Hned na to zpívána v chrámě sv. Petra mše sv. jazykem slovanským. Tato zpráva legendy Konstantinovy se zdá některým badatelům podezřelou, poněvadž novosvěcenec nemůže téhož dne, kdy byl vysvěcen, mši sv. sloužiti. Sdělení legendy však dá se dobře vysvětliti. Podle legendy Metodějovy byli vysvěceni tři žáci Konstantinovi na kněze. O Metodějovi se už dříve praví, že jej papež na kněze posvětil. Konstantin byl již knězem, než se odebral na Moravu. Bylo tedy v Římě pět kněží, kteří mohli sloužit mši sv. jazykem slovanským. Prvého dne, hned po vysvěcení oněch tří žáků, mohl zpívat mši sv. slovansky Konstantin v chrámě sv. Petra — druhého dne v chrámě sv. Petronily slavil prvotiny první ze tří novosvěcenců, třetího dne v kostele sv. Ondřeje druhý a čtvrtého dne v chrámě sv. Pavla třetí. Pátého dne mohl slavnosti v témže chrámě zakončiti Metoděj, který byl podle legendy již dříve od papeže vysvěcen. Tak možno zprávy obou legend uvést v dokonalou shodu, což bylo by novým důkazem, že obě legendy slovanské jsou, pokud uvádějí události (fakta) ze života sv. bratří, věrohodny. Pro pravdivost zprávy, že Konstantinovi žáci po svém vysvěcení sloužili své primiční mše slovansky, svědčí mimo jiné také ta okolnost, že tito žáci byli vzděláváni jen slovanskými knihami a byli tedy schopni jen slovanským jazykem konati bohoslužbu.

Metoděj arcibiskupem pannonsko-moravským

Bylo zajisté již za života Konstantina-Cyrila v Římě jednáno o úpravě církevních poměrů na Moravě. Výkladem soluňských bratří byl papež přesvědčen, že křesťanství v zemích slovanských

---

⁹ Že byl Konstantin na biskupa vysvěcen, sděluje pouze tak zv. legenda římská. Novější badatelé medávají této zprávě věru. Jejich odmítavý názor nepokládám za konečný. Potvrzení zprávy legendy římské vidím mezi jiným v Konstantinově předsmrtině modlitbě, která dle mého názoru ráz velekněžský.

jen tehdy se vžije a rozšíří, nebudou-li jeho hlasatelé závislí na světské moci. Proto pojal papež Hadrián velkolepý plán, založit pro slovanské země zvláštní církevní organizaci, která by podléhala přímo Římu, nejsouc závislá ani na Cařihradě, ani na říši franské. Právě v té době v Římě to dobře pocitovali, jak světská moc svobodu církve potlačuje a církve pro své sobecké zájmy zneužívá. Pod heslem šířiti učení Kristovo, skrýval se úmysl slovanské národy podrobit politicky jednak říši franské (německé), jednak Cařihradu. Slovanské národy brzy chápaly, že přijati křesťanství znamená — vzdáti se samostatnosti.

Proto polabští Slované se tolik vzpírali nové víře, jež je zbavovala politické svobody, proto Bulhaři a Moravané se obrátili do Říma o křesťanské učitele víry. Papež Hadrián přišel jistě hlavně přičiněním soluňských bratří k poznání, že zneužívání křesťanství k politickým cílům je velkou překážkou pro šíření víry Kristovy mezi Slovary. Pro velkou tuto myšlenku podříditi křesťanství mezi Slovary přímo Římu hledán právní podklad. A tu pátráním v dějepisných pramenech se zjistilo, že ve městě Srjemu (Sirmiu) na řece Sávě bývalo arcibiskupství podřízené přímo Římu, které však vpádem Avarů do těch krajů r. 581 zaniklo. V přítomné době toto území náleželo knížeti Kocelovi. Nemoha se dočkati návratu Metodějova, Kocel požádal papeže, aby mu poslal Metoděje jako učitele křesťanské víry. Papež odpověděl Kocelovi: »Nejen tobě, ale všem krajům slovanským posílám jej (totiž Metoděje) jako učitele od Boha a od sv. Petra, prvního biskupa a klíčníka království nebeského.«

S touto odpovědí byl Metoděj pravděpodobně po smrti svého bratra, tedy v létě roku 869, poslán ke Kocelovi, Rostislavovi a Svatoplukovi, aby jim oznámil úmysly papežovy zříditi pro Slovary ve Srjemu arcibiskupství a zároveň vytvořiti pro slovanské země samostatnou církevní organizaci, která by byla podřízena přímo Římu. Metoděj přinášel zároveň papežův list »Sláva na výsostech Bohu«, těmto knížatům určený. Na Moravu se Metoděj nedostal, protože tam zuřila válka. Jednal tedy pouze s Kocelem. Je pochopitelno, že kníže Kocel jako uvědomělý Slovan, který jistě těžko nesl jeho německého poddanství, návrh na zřízení arcibiskupství ve Srjemu přijal s největší radostí. Vždyť tento plán vzbuzoval naději, že bude zlomen neblahý vliv, jaký v jeho zemi vykonávalo německé kněžstvo, které ať vědomky nebo nevědomky sloužilo zájmům říše německé, směřující k tomu, aby země Kocelova čím dále, tím pevněji byla připoutána k Německu.

Byl tedy Metoděj vyhlédnut za arcibiskupa nejen pro Panonii, kde vládl Kocel, ale pro všechny kraje slovanské, do nichž by

oblasti církve západní. Proto pokládám za pravděpodobné, že záhy po svém příchodu, seznavše situaci, počali bohoslužebné slovanské knihy upravovati dle obřadu latinského. V Římě by jim nebyli schválili knihy a vysvětili pro Moravu žáky obřadu východního, neboť by se tím byl Řím Moravy vůbec zřekl, což je samozřejmě naprosto nemožné. (Ne jazyk, ale obřad (ritus) dělil církev obecnou na větev východní a západní.

»Písmo, které Konstantin sestavil, byla »glagolice«. Pozdějším vývojem se písmo zjednodušilo. A toto zjednodušené slovanské písmo se nazývá »kyrilice«.

Jaké místo zaujímal v tomto období bratr Konstantinův, Metoděj, se z legend nedovídáme. Jako by ho vůbec nebylo. Až po smrti bratrově vstupuje na jeviště událostí. Jen legenda Metodějova podotýká, že Metod na Moravě, jako už dříve, »zase začal s pokornou poslušností filosofu přísluhovati a spolu s ním učití«. Slovo »přísluhovati« zdá se naznačovat, že Metoděj byl jáhnem.

Při odchodu soluňských bratří z Moravy užívá legenda Metodějova nejasných slov. Práví: »Po uplynutí tří roků vrátili se z Moravy, když byli vzdělali žáky.« Kam se vrátili? Slovo toto nepodařilo se dosud uspokojivě vysvětlit. Snad mínili opravdu po vysvěcení žáků v Římě alespoň na čas vrátit se do vlasti. Konstantin měl podryté zdraví, a Metoděj, jak legenda naznačuje, toužil »po hoře« Olympu.

Pozoruhodná jsou i slova legendy římské, dle níž svatí bratři, opouštějíce Moravu, »zanechali tam všechny knihy, jež se viděly k církevní službě býti potřebnými«. Pro koho? Z toho by se mohlo souditi, že některý z žáků Konstantinových byl knězem.

Soluňští bratři v Římě

Cestou do Říma zastavili se soluňští bratři u knížete Kocela, který podle bulharské legendy panoval nad celou Pannonií. Kocel byl nadšen slovanským písmem a slovanskými bohoslužebnými knihami. Byl sice poddaným krále Ludvíka, a jeho na slovo poslušným, ale při vzrůstající své moci zajisté těžko nesl poddanské jho. Nebylo proto Konstantinovi a Metodějovi těžko přesvědčiti slovansky cítícího knížete, že zavedením slovanské bohoslužby vliv německého kněžstva v jeho území by byl seslaben a že by mu tak kynula naděje dosáhnouti větší samostatnosti. Této možnosti uchoopil se Kocel celou myslí a proto svěřil oběma věrozvěstům na 50 žáků, aby je ve slovanských knihách vycvičili. Protože za krátkou dobu svého pobytu nemohli toho úkolu provést, je velmi pravděpodobno, že zanechali na Mosaburku, hlavním to hradě Kocelově, některé ze svých žáků, aby nově získané učedníky dále vzdělá-

vali. Na další cestě pozdrželi se Konstantin a Metoděj v Benátkách, kde Konstantin měl učené hádky s tamějšími kněžími a mnichy. Jako havrani na sokola vrhli prý se — tak vypravuje legenda Konstantinova — na něho, vyčítajíc mu, že se opovážil sestaviti slovanské písmo. »My,« tak pravili, »známe jen tři jazyky, jimiž je dovoleno oslavovati Boha.« Konstantin jim odpověděl: »My zase známe mnohé národy, které mají vlastní písmo a svým jazykem Boha chválí.«

Obě legendy slovanské i legenda římská souhlasně poznamenávají, že papež Mikuláš naše věrozvěsty povolal do Říma. Toto povolání, nebylo-li vynuceno stížnostmi německých biskupů, mohlo býti nějakým způsobem od sv. bratří připraveno a objednáno. Je možno, že sami prostřednictvím Rostislavovým napřed podali do Říma zprávu o svém působení na Moravě s dotazem, zda by mohli přivést žáky, kterým by se dostalo svěcení na kněžství, a zároveň se sdělením, že přinesou též ostatky sv. papeže Klimenta. A kdyby nic jiného, toto poslední sdělení rozhodlo, že jejich žádost byla příznivě vyřízena. Zdali povolání do Říma je zastihlo ještě na Moravě nebo v Benátkách, zůstává nezjištěno. Zpráva legendy římské, že sv. bratři za několik dní po obdržení pozvání již byli v Římě, zdá se nasvědčovati, že papežský list, zvoucí je do Říma, je zastihl na cestě nejspíše v Benátkách.

Než došli do Říma, zemřel — (3. listopadu 867) papež Mikuláš I.⁷ Po něm byl zvolen papežem Hadrián II., který byl 13. prosince 867 ozdoben tiarou. — Přišli tedy soluňští bratři do Říma koncem roku 867, neboť je vítal už papež Hadrián. Vyšel jim vstříc s kněžstvím i lidem římským, protože přinášeli Římu vzácný poklad, totiž ostatky nástupce sv. Petra, papeže sv. Klimenta.

V Římě podali sv. bratři soluňští zprávu o své dosavadní činnosti na Moravě a předložili papeži hlavně dvě prosby: aby schválil překlady bohoslužebných knih na jazyk slovanský a posvětil některé jejich žáky na kněze, po případě i na biskupy, jak naznačuje legenda římská. Zdá se podle této zprávy, že Konstantin a Metoděj se chtěli — alespoň na čas vrátiti do své vlasti. Věci však vyvinuly se jinak. Nejprve byla zkoumána pravověrnost obou bratří a jejich žáků. Pak se teprve mohlo uvažovati o schválení bohoslužebných slovanských knih. Je pochopitelné, že v Římě mnozí se postavili proti novotě na západě dosud neslýchané. Konstantin

---

⁷ Legenda Život Metodějův píše, jako by papež Mikuláš oba bratry nejen povolal do Říma, nýbrž i slovanské bohoslužebné knihy schválil, což učinil teprve papež Hadrián II. Jméno papeže Mikuláše je glossa (vysvětlivka), kterou do legendy vložil pozdější přepisovač. Při tom si nepovšiml, že další vypravování se netýká papeže Mikuláše, nýbrž jeho nástupce Hadriána.

cení na kněžství.⁴ Pak jej ustanovili knihovníkem při chrámu Boží Moudrosti a nakonec učitelem filosofie. Konstantin vynikl v oboru svém tou měrou, že se mu dostalo čestného jména »filosof«. Ve sporných věcech býval volen za hlavního obhájce pravověrnosti křesťanské a za tou příčinou poslán k Saracenům a Chazarům. Také se svým učitelem Fotiem měl vědeckou věroučnou potyčku, při níž neobyčejně směle potíral bludné jeho názory, ač náležel do té doby do počtu jeho nejstatečnějších přátel.⁵

Na cestě k Chazarům doprovázel jej i bratr jeho Metoděj. Tam našel u Chersonu ostatky sv. Klimenta, papeže. Brzy po návratu bratří od Chazarů, přišlo poselství od Rostislava asi r. 862. Obsahem žádosti Rostislavovy k císaři Michalu byla prosba, aby na Moravu poslal muže znalého řeči lidu, který by dovedl pravdy sv. víry srozumitelně vykládati.

Volba padla na Konstantina a jeho bratra Metoděje. Znali oba dobře slovanské nářečí, jímž se mluvilo v okolí soluňském. »Soluňané mluví všichni dobře slovansky«, pravil tehdy císař Konstantinovi. Oba bratři jeví zprvu rozpaky. Konstantin se vymlouval, namítaje, že Slované nemají svého písma a bez písma učit, že by bylo tolik, jako psát na vodu. V Životě Metodějově pak se sděluje, že soluňští bratři uposlechli výzvy jen proto, že se neodvážili odpírat císaři. Zdá se, že Fotiovi byli oba bratři nepohodlní a že se jich proto chtěl zbavit. Zdá se tomu nasvědčovati, že Fotius, když se stal patriarchou, nechal Konstantina bez zaměstnání, ač-li ho sám nezbavil učitelské hodnosti na nejvyšším cařihradském učelišti. Byl to zvláště Konstantin, kterého neměl tehdy v lásce. Když se sv. bratři vrátili z misijní cesty k Chazarům, císař spolu s Fotiem nabídl Metodějovi důstojnost arcibiskupskou. Metoděj nabídku odmítl. O Konstantinovi však, který přece při oné misii hlavní práci vykonal, praví jeho životopisec významně toliko, že po svém návratu z Chazar viděl císaře. — Když byl Konstantin podle legendy sestavil vhodné písmo pro slovanskou řeč, vydal se s bratrem na Moravu. Císař jim dal mnohé dary a zároveň list k Rostislavovi, ve kterém jemu oba bratry doporučoval a jej vybízel k horlivé činnosti pro rozkvět víry křesťanské, aby i Moravané byli připočtení, majíce své písmo, »k velikým národům, kteří svým jazykem chválí Boha«, a dává mu naději, že »zanechá po sobě budoucím pokolením památku, jako veliký císař Konstantin«.

---

⁵ Z legendy Život Konstantinův a ze zprávy bibliotekáře Anastasia je naprosto zřejmo, že se Konstantin rozešel jak s císařským dvorem cařihradským, tak zvláště i s Fotiem. Ani později nemohl být Fotiánem, neboť by jinak v Římě nebyl došel toliké chvály a tolikého uznání a obdivu. V této době byli stoupenci Fotiovy vlastně spolu s ním exkomunikováni.

Téměř všichni badatelé pochybují, že by císař Rostislavovi list takového znění poslal. Císař ovšem toho listu nepsal. Sestavoval jej Fotius. Je to zřejmo z toho, že zmínka o císaři Konstantinu Velikém opakuje se téměř doslova a v témž smyslu v listě, který Fotius poslal roku 865 bulharskému knížeti Borisovi.⁶ Fotius dovedl, když toho viděl potřebu, vždy zalichotit. Možno tedy mít za to, že list je pravý a doslovně v legendě uveden.

Přišedše asi na podzim 863 nebo počátkem roku 864 na Moravu, byli přijati a uvítáni Rostislavem i lidem s velikou radostí a uctivostí. Dali se hned do práce a přeložili celý bohoslužebný řád a kněžské hodinky na jazyk slovanský, vzdělávající i žáky, jež jim Rostislav svěřil.

Brzy však počali na ně a na jejich žáky útočiti němečtí kněží, protože oslavovali Boha slovanskou řečí. Nic není přirozenějšího a pochopitelnějšího, než že se tak skutečně stalo, připomene-li si, jakou zpupnou povýšenost, panovačnost a bezohlednost projevíli o několik let později němečtí biskupové oproti arcibiskupu Metodějovi. Němečtí kněží na Moravě byli téhož ducha. Je docela dobře možno, že tito kněží spílali Konstantinovi a jeho žákům kacířů, odvolávající se na to, že nápisem na kříži Kristově byly jen tři jazyky k bohoslužebným úkonům určeny a posvěceny. Jinak zdůrazňuje legenda Život Konstantinův, že lid s velkou dychtivostí kázání sv. věrozvěstů poslouchal a svaté pravdy ochotně přijímal. Táž legenda vytýká německým kněžím různé bludy a pověry, a obzvláště, že nezachovávají předpisů církevních ve věcech manželských. Asi tři a půl roku působili svatí bratři na Moravě. Bylo třeba pomýšleti na vysvěcení žáků.

Kam se v té věci obrátit?

K německým biskupům?

To bylo za daných okolností vyloučeno.

Do Cařihradu?

Tím by dali německým kněžím takovou zbraň do rukou, že by jejich žáci, v Cařihradě vysvěcení, se nebyli mohli na Moravu vrátit.

Jediná cesta byla jim otevřena, a ta vedla do Říma.

Do Říma však nemohli s bohoslužebnými slovanskými knihami, upravenými dle obřadu východního, protože Morava náležela do

---

⁶ List Fotiův k bulharskému knížeti Michalovi: »Tv tedy... vykonáv takové dílo, jímž se povznášíš k činům onoho Konstantína Velikého, stůi (ieště) pevněji na skále víry.« V legendě Život Konstantinův se praví v listě k Rostislavovi: »všecky povzbuzuj, aby... vstoupili na cestu víry, aby i tv...odměnou hodnou své snahy přijal... památku zanechávaje budoucím pokolením jako veliký císař Konstantin.«

působnost jeho pronikla, především též pro země Rostislavovy a Svatoplukovy. — Papežský list, který nám zachovala legenda Metodějova, má toto znění: »Hadrián, papež a služebník Boží, Rostislavovi, Svatoplukovi a Kocelovi. Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle. Slyšeli jsme o vás duchovní věci, po nichž jsme žíznilí s touhou a modlitbami pro vaše spasení, kdyžž Pán obudil srdce vaše, abyste jej hledali, a ukázal vám, že je potřebno Bohu nejen věrou, nýbrž i dobrými skutky sloužiti, neboť víra beze skutků je mrtva, a klamou se ti, kteří se domnívají, že Boha znají, ale skutky se od něho odvracejí. Nejen u tohoto biskupského stolce žádali jste učitele, nýbrž i u pravověrného císaře Michala (totiž v Cařihradě) a (ten) vám poslal blaženého filosofa Konstantína s bratrem, ježto my jsme se k tomu nedostali. Oni pak, poznavše právo apoštolského stolce na vaše kraje, ničeho neučinili proti církevním předpisům (kánonům), ale přišli k nám, nesouce ostatky sv. Klimenta. My pak trojnásobnou radostí jsouce naplněni, rozhodli jsme se po bedlivém vyšetření. poslati do vašich krajů Metoděje, našeho syna, když jsme jej byli i s jeho žáky vysvětili, muže dokonalého vzděláním a pravověrného, aby vás učil, jak jste žádali, říkáje vaším jazykem knihy (svaté) shodně se všemi předpisy církve úplně (i) se mší svatou, to jest s bohoslužbou (s liturgií) a křtem, jak začal Konstantin, filosof, Boží milostí a na přímluvu sv. Klimenta. Rovněž mohl-li by kdokoli jiný důstojně a pravověrně knihy říkati, budiž svato a požehnáno od Boha i od nás a veškeré katolické a apoštolské církve, abyste se snadno naučili přikázáním Božím. Zachovávejte toliko ten obyčej, aby se při mši apoštolské čtení a evangelium četlo nejprve latinsky, potom slovansky, aby se tak naplnilo slovo Písma: »Chvalte Hospodina všichni národové,« a na jiném místě: »Všichni ať různými jazyky vypravují veliké skutky Boží, jak Duch sv. jim dal zvěstovat.« Kdyby však některý z učitelů (víry), u vás se zdržujících, nebo (jejich) žáků, kteří v uši lehtají a od pravdy odvracejí, se opovážil jinak vás do bludu uváděti, hanobě (slovanské bohoslužebné) knihy vaše, budiž vyobcován (exkomunikován), ale toliko po výroku církevního soudu, až by se napravil. Neboť takoví — to jsou vlci a je potřeba poznávati je po ovoci jejich a jich se varovati. Vy však, synové nejmilejší, slyšte Boží přikázání a neopovrhujte nařízeními církevními, abyste byli pravými ctiteli Boha, našeho nebeského Otce a všech svatých. Amen.«

O pravosti listu nelze rozumně pochybovat. Je přece věc samozřejmá, že papež Metodějovi pro slovanská knížata, v jejichž území měl působit, list nějaký dal. V úvodě listu se poukazuje na potřebu živé víry, která se osvědčuje jen dobrými skutky. K tomuto připomenutí dali jistě podnět svatí věrozvěstové, kteří poukazovali na to, že němečtí kněží se nestarají o prohloubení víry v lidu,

spokojující se se zevnějším, povrchním křesťanstvím a ponechávající lid při jeho pohanském způsobu života. Jinak je list v plné shodě s tím, co vypravuje legenda Konstantinova, podle níž sv. věrozvěstové a jejich tři na kněze vysvěcení žáci, sloužili mši sv. v Římě slovansky.

Podle této skutečnosti je nutno vykládati neurčité znění listu o slovanských bohoslužebných knihách tak, že jimi papež písemně schválil to, co ústně dovedl v Římě a co se tam skutečně konalo, totiž sloužit mši sv. jazykem slovanským. Ostatně i slova: »Ten toliko zachovávejte obyčej, aby se apoštolské čtení a evangelium četlo nejprve latinsky a potom slovansky«, připouštějí jen takový výklad, neboť předpokládají schválení slovanské bohoslužby. Obě legendy, Konstantinova a Metodějova, se tak krásně doplňují. Legenda Konstantinova uvádí fakt, že totiž v Římě se slovanské bohoslužby konaly, legenda Metodějova pak podmínku, pod kterou se slovanská bohoslužba schvaluje, že totiž epistola a evangelium se mají napřed čísti latinsky a pak teprve slovansky. Tuto podmínku položil papež hlavně proto, aby bylo zřejmo, že církev panonsko-moravská trvá v jednotě s Římem a Římu je podřízena. Také pohrůžka všem, kteří by slovanský bohoslužebný jazyk haněli, znamenitě se shoduje s tím, co legendy uvádějí o hádkách Konstantinových s odpůrci této novoty.

Je tedy naprosto zbytečno přiti se o pravosti tohoto listu, když přece o skutečnosti, že se v Římě slovanská bohoslužba konala, nelze pochybovati a spolehlivost legend, pokud uvádějí fakta, se stále více a více s pokrokem bádání osvědčuje. Nanejvýš možno připustit, že list papeže Hadriána není nám znám v přesném znění, poněvadž se nám zachoval jen slovanský jeho překlad. List byl napsán a slovanským knížatům dodán ještě před vysvěcením Metoděje na arcibiskupa. Proto v něm papež nazývá Metoděje ještě svým synem a nikoli svým bratrem, jak by jej byl nazval, kdyby už byl vysvěcen na biskupa. — Když byl Metoděj dojednal s Kocelem vše potřebné, vrátil se do Říma v průvodu dvaceti Kocelových velmožů, kteří přednesli papeži formální prosbu, aby Metoděje vysvětil na arcibiskupa pro Pannonii. Papež bez dalšího průtahu žádosti vyhověl.

Rostislav a Metoděj Svatoplukem zrazeni

Když papež Hadrián připravoval novou církevní organizaci v Pannonii a na Moravě, byl si toho dobře vědom, že v těchto zemích působí němečtí kněží, vysílání arcibiskupem salcpurským a biskupem pasovským. — Čekal zajisté, že tito biskupové budou uplatňovati své názory církevně-právní na oboje území, domýšlel

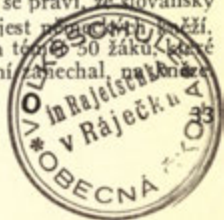

se však, že jako poslušní synové církve, oddaní apoštolskému stolci, se jeho rozhodnutí podrobí.

Proto jistě jim též oznámil, že jejich duchovní pravomoc v těchto zemích přestává ustanovením arcibiskupa Metoděje, podřízeného přímo Římu. — Své rozhodnutí jistě též odůvodnil. Ostatně bavorští biskupové dostávali od mocné německé strany při dvoře papežském rychlé zprávy o všem, co se chystá. Podnikli zajisté všecko, aby plán papežův zmařili. Než papež nepovolil. Šel pevně a rozhodně za svou myšlenkou vymaniti národy slovanské v ohledu náboženském z područí řeckého i německého. Že by byli bavorští biskupové schopni jeho rozhodnutí se postavit na odpor, ovšem nečekal. A v tom se zmylil.

Zřízení samostatné církevní organisace poškozovalo jejich zájmy hmotné, jejich příjmy, a zároveň připravovalo pro budoucnost i politické odtržení a tím i osamostatnění knížectví Kocelova a Moravy od říše. V první řadě běželo arcibiskupovi salcpurskému o Pannonii, kde měl četné statky a odkud mu plynuly hojné příjmy. Proto jal se shledávati právní důvody na provedení důkazu, že Pannonie náleží pod pravomoc arcibiskupů salcpurských. Důvody tyto vložil do stížnostního a protestního spisu, který byl asi r. 871 vyhotoven a pravděpodobně i papeži poslán. Zatím dostal arcikněz Rihpald, který zpracoval církevní záležitosti v knížectví Kocelově, rozkaz, aby své místo na znamení protestu proti zřízení srjemského arcibiskupství, podřízeného přímo Římu, opustil. To mělo býti znamením, že biskupové bavorští nového arcibiskupství neuznávají. — Slovanská bohoslužba byla v Pannonii od slovanského lidu přijata s největší radostí. To dosvědčují slova stížnostního listu salcpurského arcibiskupa, že arcikněz Rihpald mohl nerušeně svůj úřad v území Kocelově vykonávat, »až jakýsi Rek, jménem Metoděj, po nedávném vynalezení slovanského písma zahrnuv s filosofickou chytrostí jazyk latinský a zřízení římské, jakož i schválené písmo latinské, v nevážnost uvedl všemu lidu slovanskému mši, evangelia a církevní řád těch, kteří je konali jazykem latinským.«

Kocel v té době nebyl asi ve svém knížectví. Jako vasal německé říše musel se pravděpodobně účastniti válečného tažení proti Moravanům ve vojstě Karlmannově. V tomtéž vojsku byli i bavorští biskupové, kteří doufali, že dílo Hadriánovo zničí mečem, totiž úplným pokošením Rostislava a Svatopluka. Za jejich nepřítomnosti mohl arcibiskup Metoděj nerušeně po nějaký čas věnovati se novému uspořádání církevních poměrů v knížectví Kocelově. Poněvadž ve stížnostním listě z r. 871 se praví, že slovanský lid v Pannonii se odvrátil od latinských, to jest náboženských věcí, je pravděpodobno, že Metoděj vysvětlil oněch tohohle 30 zákonů, které při svém odchodu do Říma v Kocelově území zanechal, náboženské

Po skončení války s Rostislavem a Svatoplukem byl arcibiskup Metoděj donucen od Karlmana opustit území Kocelovo a odebrati se na Moravu. — Tam zatím se připravovaly veliké změny. Roku 864 Rostislav, jsa sevřen na hradišti Děvíně, podrobil se Ludvíkovi bezpodmínečně, zavázav se přísahou, že zůstane králi franskému navždy věren. Měl zajisté dobrou vůli nerušiti daného slova. Proto v dalších letech nepomýšlel na odboj, ačkoliv byl proti králi Ludvíkovi od jeho vlastních lidí popuzován. Tak byl již od r. 865 správce marky pannonské Werinhar svého místa zbaven, protože prý Rostislava proti Ludvíkovi podněcoval. Rostislav však jeho svodům nepodléhl.

V té době známý již korutanský hrabě Gundakar, který roku 863 Karlmana, vzbouřivšího se proti otci — králi Ludvíkovi, zradil, uchýlil se, obávaje se Karlmannovy pomsty, k Rostislavovi. Rostislav jej přijal. V tom nemohl Ludvík spatřovati porušení věrnosti, kdyžtě Gundakar právě jemu výtečné byl prokázal služby. Pro Karlmana ovšem to bylo dostatečným důvodem, aby dvojím válečným vpádem Rostislava ztrestal. V obou případech prý Karlmann zvítězil, získav značnou kořist. V jedné srážce při těchto vpádech byl Gundakar zabit.

Roku 866 zase stejnojmenný syn krále Ludvíka hleděl Rostislava pohnouti k vpádu do Bavor. Leč opět marně. Také české kmeny počaly se té doby bouřiti a činily vpády do Bavor — kde pálily vesnice a ženy odváděly do zajetí. Podobně i Srbové a Suselci ve spojení s Čechy a jinými slovanskými kmeny, vtrhli do Durynska, všecko pustošíce a ty, kteří se jim nerozvážně postavili na odpor, vraždíce. Bylo tedy veškeré pohraniční Slovanstvo od moře až po Dunaj v neklidu a vření. Proto se rozhodl král Ludvík, že vypraví proti nepokojným Slovanům trojí vojsko. Stalo se tak v srpnu r. 869. Stejnojmenného syna svého Ludvíka vypravil s Durynky a Sasy proti Srbům, Karlmannovi, který měl zkrušiti Svatopluka, určil na pomoc Bavorý, sám pak chtěl táhnouti s Franky a Alamanny proti Rostislavovi. — Když však vojska již se měla dáti na pochod, král Ludvík onemocněl. Proto přenechal vůdcovství nad vojskem, jež mělo táhnouti proti Rostislavovi, svému nejmladšímu synu Karlovi, odporučiv výsledek podniku Pánu Bohu.

»Když tedy,« tak vypravují letopisy fuldské »(Karel) s vojskem sobě svěřeným pronikl do oné nepojmenovatelné a všem nejstarším nepodobné pevnosti, s Boží pomocí spálil všechna ohrazení, a co našel ukrytého v lesech nebo zakopaného na polích, se svými pobral, a všechny, kdož se mu postavili na odpor, přinutil k útěku nebo pobil. Podobně Karlmann zhubil ohněm a mečem říši Svatopluka, synovce Rostislavova, a zpusťošil všechny kraje.« Když se pak oba bratři, Karel a Karlmann, sešli, »blahopřáli si k vítězství, jehož se jim s nebe dostalo.«

Ještě lépe prý pochodil Ludvík v boji proti Srbům a spojeným s nimi Čechům. Srby zahnal na útek, mnohé z nich povraždil, Čechy jednak pobil, jednak přinutil, že se vzdali nebo v hanebném útěku hledali záchranu. Brzy na to Češi se podrobili Karlmannovi, uzavřevše s ním mír.

Při popisu válečného tažení Karlova a Karlmannova proti Rostislavovi a Svatoplukovi je potřeba povšimnouti si některých okolností. Předně možno pokládati za jisto, že šlo především o zkrusšení Rostislava, který byl považován, a jistě právem, se stanoviska Karlmannova a bavorských biskupů, za hlavního vinníka ve věci zřízení samostatné, na říši nezávislé organizace církevní v Pannonii a na Moravě. Poněvadž výprava neměla očekávaného výsledku, neboť mimo zpuštění velké části Rostislavova a Svatoplukova území nebylo dosaženo ničeho, Karlmann použil známého hesla: rozděľ a panuj. Jal se vyjednávat nejprve s Čechy, s nimiž brzo uzavřel mír. Nato navázal styky se Svatoplukem a přivedl jej tak daleko, že se dal i se svým lidem pod jeho moc a ochranu. Rostislav nebyl sice poražen, ale zeslaben a osamocen. Jestliže roku 869 Čechové se účastnili bojů v domluvě s Rostislavem, a je to velmi pravděpodobné, pak byl Rostislav ode dvou spojenců zrazen a opuštěn, od Čechů a od Slováků, vedených Svatoplukem. — Dále není bez významu poukázati na rozvrstvení vojsk německých. Severní armáda, složená z nejbližších sousedů Srbů — totiž ze Sasů a Duryňků, střední vojsko, určené proti Rostislavovi, tvořily střední kmeny německé, totiž Frankové a Alamanni, třetí armáda, určená proti Svatoplukovi, byla sestavena z Bavorů a lidí Karlmannových. V této armádě byli jistě bavorští biskupové a pravděpodobně i Kocel.

Z rozvrstvení tohoto je zřejmo, že Karlmann napadl východní část říše moravské, Karel pak západní. Tím je nad slunce jasněji dokázáno, že území Rostislavovo se nerozkládalo jižně středního Dunaje, v Pannonii, nýbrž západně území Svatoplukova, tedy hlavně na nynější Moravě a na Slovensku až po Váh. Je to nutno zdůraznit proti mínění nedávno promesenému, že Rostislav vládl krajem jižně středního Dunaje, v nynějších severních Uhrách.

Dlužno též věnovati pozornost té okolnosti, že letopisec fúldský nemluví tentokrát o »jakémsi« hradě jako r. 864, nýbrž o nepojmenovatelné a všem nejstarším nepodobné pevnosti. Letopisec dále vypravuje, že Karel do této pevnosti vtrhl, všechna hrazení (dřevěné zásky), k nimž pronikl, spálil a co tam (totiž za spálenými dřevěnými hradbami, tedy uvnitř pevnosti) v lesech ukrytého a na polích zakopaného našel, pobral. Hlavního opevnění však nedobyl. Tento popis »nepojmenovatelné pevnosti« jasně a určitě naznačuje, že letopisec nepředvádí obraz nějakého hradu, nýbrž že

popisuje rozlehlé opevněné území, kde byly lesy a pole. Kdo zná Děvín a jeho rozlohu, jakož i nejbližší okolí, snadno usoudí, že se tento popis nehodí na Děvín. Slovy: »Když Karel vnikl do »oné« pevnosti,« chtěl letopisec naznačiti, že jde o pevnost, o níž v celé říši byla rozšířena pověst.

Letopisy fuldské zvětšují velikost vítězství dosaženého roku 869. Bertiniánské letopisy naopak o těchto bojích všeobecně poznamenávají, že vojska krále Ludvíka (tedy se to týče všech tří armád), »nedosáhla buď žádného nebo jen nepatrného úspěchu, ale naopak, že utrpěla veliké ztráty.« Rostislav nebyl tedy přemožen. Naopak. Po odchodu nepřátelských vojsk zůstaly styky s říší německou přerušeny, Rostislav neobnovil manského slibu a neplatil poddanského poplatku. Byl samostatným. Tím více jej překvapila a rozčílila zpráva, že Svatopluk se Karlmannovi podrobil.

Letopisy fuldské praví, že tak učinil, protože »si hleděl svého prospěchu«. Vedle toho na něho působilo nitranské ovzduší, německá politická agentura, jejíž hlavní sídlo bylo v Nitře, kde měl i Svatopluk pravděpodobně svůj hlavní hrad. Němci v jeho území nenáviděli Rostislava, a proto usilovali o jeho zničení. Svatoplukovi byly dány za podrobení se Karlmannem prostřednictvím agentů, zdržujících se při jeho dvoře, různé záruky a sliby do budoucnosti. Svatopluk pak byl dosti ctižádostiv, aby oběma rukama sáhl po tom, co se mu nabízelo. Byl rozhodnut stůj co stůj dosáhnout vlády nad celou říší moravskou.

Rostislav ovšem ihned postřehl touhy a plány svého synovce. Proto podle letopisů fuldských, které zde rozhodně straní Svatoplukovi, se prý rozhodl, že dá Svatopluka úkladně zavraždit. Pozval jej na hostinu, nejspíše na Děvín, který byl na rozhraní obou zemí. Dříve však, než při této příležitosti najatí vrazi mohli uložený čin vykonati, byl Svatopluk někým varován a proto se vzdálil pod záminkou lovu. Rostislav vida, že úmysl jeho má být zmařen, jal se s vojenskou četou svých věrných Svatopluka pronásledovat, byl však od něho přemožen, spoután a Karlmannovi odeslán.

Celé vypravování činí dojem, že Svatopluk o všem už dříve věděl a proto si na blízku připravil silnou zálohu, lidí sobě oddaných — kteří, jsouce v přesile, neopatrného Rostislava se zmocnili. Byla to druhá a ne poslední zrada Svatoplukova. Karlmann měl z neočekávané kořisti jistě nesmírnou radost. Odeslav spoutaného Rostislava s vojenským průvodem do Řezna, kde měl býti souzen, vypravil se s velikým vojskem na Moravu, kde nenalézáje nikde odporu, obsadil prý všechny hrady a tvrze, zmocniv se i Rostislavova knížecího pokladu. Tento poklad měl Rostislav asi na Děvíně, ale z toho nenásleduje, že Děvín byl jeho hlavním hradem. Neboť brzy se dovídáme, jak později bude pověděno, že Mo-

ravané se vzbouřili a ze starého nebo někdejšího hradu Rostislavova podnikali výpady proti hradům nepřátelskými vojsky osazeným. Tedy hlavní hrad Rostislavův nebyl v moci vojska Karlmannova. Z toho je zřejmo, že Děvín a »bývalé město Rostislavovo« není jedno a totéž.

Na podzim roku 870 přišel král Ludvík do Řezna v Bavořích. Tam dostavili se také poslové z různých zemí slovanských, přinášející na znamení oddanosti králi dary. Je pravděpodobno, že tam byl přítomen i Svatopluk jako hlavní svědek obžaloby na Rostislava vznesené, neboť za přítomnosti krále Ludvíka měl býti Rostislav souzen. Jednomyslným souhlasem přítomných Bavorů, Franků a Slovanů byl Rostislav, protože prý se dopustil věrolomnosti, odsouzen na smrt. Král Ludvík »velkomyslně« mu daroval život, dal jej však, aby jej učinil navždy neškodným, oslepit. V kterémsi klášteře dokončil bezradostně Rostislav svůj život.

V této době arcibiskup Metoděj byl již na Moravě. S vojskem Karlmannovým přišli na Moravu, jako obyčejně, i bavorští biskupové: arcibiskup salpurský, Adalvin, biskup pasovský, Hermanrich a biskup frisinský, Anno. Těm šlo především o Metoděje. Pokládali jej za vetřelce, který proti všemu právu si osoboval v území, jež náleželo pod jejich pravomoc, vykonávat arcibiskupský úřad. Že mu Pannonie a Morava byly svěřeny samým papežem, dobře věděli, ale domnívali se, že se tak stalo proti předpisům církevního práva.

Svatopluk zachoval se nectně. Jako svého strýce Rostislava, tak vlastně zradil i Metoděje, vydav jej v moc jeho zavilých nepřátel. Není pravděpodobno, že by arcibiskup Metoděj sám byl hledal příležitosti s těmito biskupy, jejichž nepřátelské smýšlení znal, se setkat. Svatopluk neměl Metoděje v lásce, protože nebyl jako odchovanec německého kněžstva přítelem slovanské liturgie. — Snadno si dal od těchto svých rádců namluvit, že nebude mítí od Němců pokoje, dokud Metoděj v jeho zemi bude působit. Proto asi sám vše tak zařídil, aby se Metoděj dostal od rukou bavorských biskupů. Zrazeného arcibiskupa Metoděje odvěkl z jeho diecése pasovský biskup Hermanrich, který jej nějaký čas věznil a pak přivezl na synodu (do shromáždění biskupů) v Řezně. Tam vykonán nad Metodějem soud. Žalobu odůvodňoval, trest navrhl a rozsudek vykonal frisinský biskup Anno.

Sotva se Metoděj před nimi objevil, vrhli se na něho jako dravci, zahrnujíce jej výčitkami. Tak se zapomněli, že jej i zpo-
líčkovali. Ano, biskup pasovský Hermanrich v návalu zlosti rozehnal se po něm koňským bičem, a byl by jej sešlehal, kdyby mu v tom nebylo od jiných zabráněno.

Rozvinula se prudká debata mezi bavorskými jmenovanými biskupy a Metodějem. »V našem území učíš,« volali rozčileně. Metoděj na

to: »Kdybych věděl, že vaše jest, zajisté bych odešel. Ale sv. Petra jest, a vpravdě, jestliže vy ze ziskuchtivosti a lakoty proti předpisům církevním překročujete staré hranice, znemožňující vzdělání náboženské, mějte se na pozoru, abyste, pokoušejíce se železnou horu kostěnou lebkou prorazit, nerozstříkli svého mozku.« Nato oni: »Budeš-li nenávislně mluvit, zle se ti povede.« Metoděj odpovídá: »Pravdu chci mluvit před králi a nebudu se ostýchat, vy však podle své libovůle mne stíháte, neboť nejsem vznešenější těch, kteří pravdu mluvíce, mnohým trýzněním o život přišli.« Tak mnoho s té i oné strany se mluvilo, až biskupové bavorští nemohli už ničeho odpovědět. Tu zasáhl do debaty »král«, totiž Ludvík Němec, a pravil »skromně«: »Neunavujte mého Metoděje, neboť se potí, jako by seděl u kamen.« Nato zase Metoděj: »Ovšem, pane, když se kterýsi filosof potil, řekli mu jistí lidé: proč se potíš? On odpověděl: S nevědomci (idioty) jsem se přel.« Potom se rozešli. Metoděje však poslali do Šváb (do Německa), kde jej věznili po dva a půl roku.

Rostislav, oběť zrady, již na něm spáchal synovec Svatopluk, mizí navždy s jeviště dějin. Byl panovníkem značného politického rozhledu. Nevyhledával boje s Němci, když mu však byl boj vnucen, dovedl se statečně bránit. Záhy přišel k poznání, že samostatnost politickou své zemi uhájí jen tehdy, zjedná-li jí samostatnou organizaci církevní. Proto praví legenda, že v Cařihradě žádal o biskupa, obdržel však jen Konstantina, kněze, a Metoděje, jáhna. Jeho snahou bylo vymanit se z područí biskupů bavorských a německého kněžstva. Proto jistě s radostí uvítal návrh na zřízení arcibiskupství pro slovanské země, které by bylo přímo podřízeno Římu. Je pravděpodobno, že původci této myšlenky byli bratři soluňští.

Ale právě tato věc stala se mu osudnou. Ačkoli žádný pramen dějepisný se o tom nezmiňuje, nepochybuji, dobře všecky okolnosti uváživ, že v očích krále Ludvíka a bavorských biskupů hlavním proviněním Rostislavovým bylo jeho usilování o samostatnou církevní organizaci a podporování snah o schválení slovanské liturgie. V Němcích dobře chápali, že tyto věci by vedly k uvolnění vztahů Moravy k říši. Odtud ono úzkostlivé zděšení, jež vycítujeme ze stížnostního spisu arcibiskupa salcurského z roku 871, který se nám dochoval pod jménem »Dějiny obrácení Korutanců«. Odtud ona bezmezná zuřivost bavorských biskupů proti Metodějovi, odtud ono nápadné úsilí, s jakým Karlmann se snažil české kmeny a Svatopluka od Rostislava odloučit a k sobě připoutat.

Mnozí ovšem popírají, že by byl Rostislav měl plán vytvořit ve své říši samostatnou církevní organizaci. I kdyby pravdou bylo, že takový plán byl nad jeho duševní schopnosti, velikým je!

činí už to, že plánu toho se uchopil celou duší. Není pochyby, že by jej byl i provedl, kdyby ho nebyl Svatopluk zradil.

Proto zůstane Rostislav vždy světlým zjevem v našich dějinách, tak jako kníže Kocel v dějinách slovinských. — Oba ovšem za své slovanské cítění zaplatili své době ztrátou svých knížecích stolic, neboť i Kocel pravděpodobně za přízeň, poskytnutou Metodějovi a jeho dílu, byl ztrestán tím, že byl svého knížectví zbaven. Zůstal-li i po roku 873 knížetem, pak jen pod podmínkou, že nebude arcibiskupa Metoděje ve svém území trpět.⁹

Karlmann nezmocnil se roku 870 celého území Rostislavova, neboť fuldský letopisec poznamenává již k roku příštím (871), že Moravané se pokoušeli Viléma a Engilšalka, kteří byli správci sousední marky bavorské, z hradů jimi obsazených vypudit. Z toho možno právem usuzovat, že v moci oněch dvou markrabí se nalézaly jen hrady pohraniční, a že zejména ono »někdejší město či hlavní hradiště Rostislavovo« bylo v rukou Moravanů. To zdá se potvrzovat jiné sdělení téhož letopisce, že Svatopluk chtěl se synům těchto markrabí pomstít za to, že jejich otcové Vilém a Engilšalk bavorskou hranici prodloužili až k nim (totiž k Moravanům). Slova ta nelze přece tak vykládat, jako by se byli zmocnili celého území Rostislavova. Smysl jejich připouští nejvýše, že obsadili hrady pohraniční. Mezi těmito hrady, kterých se zmocnili, byl jistě i Děvín, neboť tam byl pravděpodobně Rostislav od Svatopluka jat a tam se Svatopluk jistě hned se svými lidmi pevně usadil.

Karlmann pojal však brzy proti Svatoplukovi podezření. Věděl, že na člověka schopného zrady, není spolehnutí. Proto jej dal zajati a někde ve svém území uvězniti. Svatopluk však nejen se očistil z nařknutí, ale dovedl si za krátko získati i jeho plnou důvěru. Brzo totiž se dovídáme, že byl křesťním kmotrem Karlmannovu vnuku, který také při křtu dostal jméno Svatopluk. Je až neuvěřitelné, že Svatopluk dovedl si v tak krátkém čase Karlmannu tak dokonale naklonit a jej tak zaslepit. Z toho vidět, že zbraní, se kterou Svatopluk nejlépe dovedl zacházet, byla převrátka a lest.

Svatopluk předstíraje Karlmannovi neupřímnější přátelství, kul plány, jak by se mu pomstil. Příležitost se brzy naskytla. Moravané, domnívající se, že Svatopluk je mrtev, přinutili jeho blízkého příbuzného, kněze Slavomíra, aby se ujal vlády nad nimi a

---

* Prof. Dvorník poukazuje podle chorvátského dějepisce Šišiće na zprávu císaře Konstantina Porphyrogenita, podle níž jakýsi Kotzilez (Kocel) velel vojsku franskému, vedenému proti Chorvatům, s nimiž v boji se utkal. Podle této zprávy vládl tedy Kocel ještě p. r. 873 ve svém knížectví.

řídil jejich boje s nepřátelskými posádkami, které měly v moci řadu pohraničních hradů, z nichž je chtěli vypudit, aby zase byli pány v celé své zemi. Posádky ty pod vedením Viléma a Engilšalka se držely statečně, odrážejíce útoky Moravanů. Dokonce prý je zahynaly na útěk a donutily uzavřít se v někdejší hlavním hradišti Rostislavově. Tam je také později našel Svatopluk. Boje tyto byly asi velmi krvavé a ztráty Moravanů velmi těžké, když letopisec později připomíná, že Svatopluk mstil se synům obou markrabí za to, co od těchto sám i s lidem svým vytrpěl. V té době asi Moravané proti Němcům rozzuření, vyhnali ze své země všechny německé kněze, protože »nešli s nimi, ale naopak jim úklady strojili«.

Tyto zprávy poděsily Karlmana, Svatoplukovi však byly vodou na jeho mlýn. Praha po pomstě za potupu, jež mu uvězněním byla způsobena, nabídl se neprozíravému Karlmannovi, že přivede odbojné Moravy k poslušnosti. Karlmann se nechal obelstít. Svatopluka propustil a obmysliv jej bohatými dary (mohl rozdávat z knížecího pokladu Rostislavova, který uchvátil), poslal jej s velkým vojskem na Moravu. Svatopluk vtrhl patrně nejprve na Slovensko, kde měl své poddané, kteří se mu ovšem beze všeho podrobovali, nevědouce jinak o jeho plánu. Tak dostal se až k někdejšímu hlavnímu hradu Rostislavovu. Co se dále dělo, popisuje smutně letopisec fuldský takto: »Jako však neopatrné a domýšlivé stíhává hanba, tak stalo se i onomu vojsku. Svatopluk zatím, co ostatní se rozložili táborem, vstoupil do někdejšího hlavního hradu Rostislavova, a lživě předstíráv věrnost, aniž dbaje své přísahy, ihned obrátil své síly a snahy ne k porážce Slavomíra, nýbrž k pomstění potupy, která se mu od Karlmana stala. Nato Bavoráky, kteří nic zlého netušili a (proto) se neměli dosti na pozoru, s velkým vojskem v táboře přepadl, mnohé z nich schytl živé, všechny ostatní povraždil mimo ony, kteří se závčas vzdáli. Tak všechna radost Noriků nad mnohými dřívějšími vítězstvími obrátila se v zármutek a nářek. Uslyšev o tom Karlmann, byl velmi zdrcen, a vida nezbytí, kázal všechna rukojmí, co jich bylo v říši, shromáždit a Svatoplukovi vrátit. Sám však dostal sotva jednoho muže, jménem Ratboda, polo-mrtvého.«

Porážka vojska Karlmannova byla úplná a opravdu zdrcující. Letopisec Hinkmar zmiňuje se o ní těmito slovy: »(Král) Ludvík odebral se do Řezna, protože utrpěl velikou pohromu od synovce Rostislavova, který po něm obdržel knížectví Slovanů, tím totiž, že ztratil (král Ludvík) markrabata (totiž Viléma a Engilšalka) s velkým množstvím jejich lidu a také zemi, kterou v minulých letech získal.«

Jiný letopisec poznamenává, že tehdy »ohromné vojsko Karlmannovo zahynulo«.

Svatopluk byl u cíle svých prozatímních tužeb a plánů. Cesta k tomu cíli vedla lstí a zradou. Zradil svého strýce, zradil Metoděje, svého arcibiskupa, a nakonec zradil toho, jenž jej učinil svým přítelem a důvěrníkem. Nebyla to cesta čestná, ale souhlasná s jeho povahou i s tehdejší dobou. To jsou černé skvrny, jichž nelze omlouváním ani vysvětlováním smýti. Svatoopluk nebyl velkým panovníkem, protože nebyl ušlechtilým charakterem.

Metoděj arcibiskupem na Moravě

Arcibiskup Metoděj, uvězněný v kterémsi klášteře v Němcích, stěžoval si v Římě mnohými posly a listy na bezpráví, které na něm spáchali bavorští biskupové: Adalvin, arcibiskup salopurský, Hermanrich, biskup pasovský a Anno, biskup frisinský. Biskupové bránili se spísem, kterému dáno jméno: Dějiny obrácení Korutanců. Ve spise tom se dokazuje, že od roku 798 vykonávali v Pannonii a Korutansku církevní správu arcibiskupové salcpurští. Papež Jan VIII. naproti tomu snažil se dokázat, že pannonská (vlastně srijemská) diecése je podrobena přímo Římu, třebaže války ji na čas od Říma odtrhly. V takovém případě však, tak hájí papež dle církevních pravidel své právo, jakmile se vrátí pokojné časy, musejí býti vrácena Římu i dřívější práva. Na tomto stanovisku papež setrval. Král Ludvík, který zastupoval zájmy svých biskupů, musel ustoupit, neboť papež neuznal důvodů, které bavorští biskupové uváděli. Před jeho očima vystupovaly již obrysy veliké oblasti slovanské, podřízené v církevním ohledu přímo Římu.

Proti oněm biskupům, kteří Metoděje sesadili a uvěznili, vystoupil papež Jan s neobvyklou přísností, neboť podle pravidel církevních může nad arcibiskupem vykonávat soud jen patriarcha. V tomto případě náleželo tedy rozhodnutí pře papeži, jako patriarchovi římskému. Všem oněm třem biskupům zaslal proto papež kárné listy. Hermanrichovi, biskupu pasovskému, píše mezi jiným takto:

»K oplakání tvé nešlechetnosti stačil by sotva potok slz. Kterého, nepravíme biskupa, ale světského člověka, ba tyрана ukrutnost nebo zvířecí divokost nepředčí tvá opovážlivost? Našeho bratra a spolubiskupa pod širým nebem jsi věznil a nekrutěji zimou a sněhy po delší čas jsi týral, a tak jsi se rozzuřil, že bys jej byl ve shromáždění biskupů koňským bičem zbil, kdyby ti v tom nebylo bývalo od ostatních zabráněno. Sluší se to na biskupa, jehož důstojnost, nechá-li se strhnout, tím větší způsobuje zločin? Jak je to smutné, když biskup k biskupovi tak se zachovává, a to k biskupovi rukou apoštolského Stolece posvěcenému a hodností vyslance našeho opatřenému!« V dalším pak suspenduje

papež Hermanricha na tak dlouho, až by s poslaným k němu v té záležitosti biskupem Pavlem anebo s arcibiskupem Metodějem přesaratým do Říma přišel a tam se zodpovídal.

Biskupu frisinskému Arnovi píše papež, že jeho drzost nad nebosa vystupuje a vyčítá mu, že se opovážil, jako by byl patriarchou, nad arcibiskupem vynésti rozsudek, zapověděv mu sloužití mši sv. a uvrhnuv jej do žaláře, aniž uznal za vhodné o tom, co se stalo, podatí zprávu do Říma, ano, že když v Římě se zdržoval a na tyto věci byl tázán, prohlášoval, že Metoděje ani nezná. Dále oznamuje mu papež, že bude od konce měsíce září r. 873 suspendován, nedá-li do té doby arcibiskupu Metodějovi úplného zadostučinění.

Salcpurskému arcibiskupu Adalvinovi pak rovněž zvláštním listem oznamuje, aby se nedivil, že mu poručí Metoděje zase uvéstí v jeho úřad, kdyžtě byl příčinou jeho sezazení.

Zároveň dal papež svému vyslanci, ankonitánskému biskupu Pavlovi, písemné poučení, jak si má počínati, aby záležitost byla dle církevních pravidel skoncována. Vyslanec měl předně králi Ludvíkovi sděliti, že pannonská diecése je dle církevních zákonů podřízena apoštolskému Stolci, totiž Římu.

Jmenovaným třem biskupům měl oznámiti, že budou tak dlouho suspendováni, jak dlouho proti pravidlům církevním Metoděje věznili, který mnohými posly a listy se dovolával v Římě práva a spravedlnosti, tedy podle papežova listu na tři roky. Arcibiskup Metoděj má býti na svůj úřad ihned uveden a jej nerušeně tak dlouho zastávati, jak dlouho byl toho úřadu vinou oněch biskupů zbaven. Potom teprve mají býti obě strany v Římě slyšeny, aby mohla býti záležitost spravedlivě urovnána. Dále prikazuje papež biskupu Pavlovi, aby ihned bez ohledu na jakékoli překážky nebo hrozby s Metodějem se odebral ke Svatoplukovi.

Nad vrahy mnicha Lazara měl biskup vynésti rozsudek dle církevních předpisů. Tento mnich byl asi jedním ze žáků Metodějových a jedním z oněch poslů, které Metoděj posílal do Říma ve své záležitosti. K projednání pře oněch tří biskupů s Metodějem v Římě nedošlo, neboť všichni tři v krátké době na to zemřeli. Legenda Metodějova vidí v tom spravedlivý soud Boží. Zatím na Moravě se udály v ohledu církevním veliké změny, neboť Moravané pravděpodobně v době, kdy Svatopluk byl držen Karlmanem v zajetí, vyhnali, jak už bylo řečeno, ze své země všechny německé kněze. Zároveň žádali v Římě, aby jim byl arcibiskup Metoděj vrácen. »Poměvadž,« tak vzkazovali do Říma, »naši otcové před časem od sv. Petra (t. j. z Říma) přijali křest, dej nám Metoděje za arcibiskupa a učitele.«

Svatopluk nemohl se vůli celého národa postaviti na odpor, když i papež Metoděje se zastal a poručil, aby byl těmi, kdož jej sesadili, ve svůj úřad uveden. Kdžv tedy papežský vyslanec, biskup

Pavel, Metoděje přivedl na Moravu, Svatopluk dle rozkazu papežova jej přijal (nepraví se, že radostně) a odevzdal mu, jak poznamenává legenda, všechny kostely a duchovní ve všech hradech. Nyní mohl arcibiskup Metoděj po několik roků na Moravě Církev sobě svěřenou nerušeně spravovati. Výsledek jeho apoštolské práce byl požehnaný. Legenda to zjišťuje slovy: »Od toho času rozmáhalo se velmi učení Boží, duchovních přibývalo ve všech hradech a poháně počali v pravého Boha věřiti, odvracejíce se od svých pošetilostí.«

V té době vzrůstala i moc Svatoplukova. Tehdy dal se asi kníže Bořivoj i se svými přítomnými velmoži na Moravě od Metoděje pokřtiti, uznáv zároveň svrchovanost Svatoplukovu nad svým knížectvím. Když pak Češi Bořivoje svrhli, ujal se ho Svatopluk a vojenskou mocí jej opět dosadil na knížecí trůn český. Od té doby Čechy, i když ne hned celé, náležely k říši Svatoplukově. V té době podmanil si Svatopluk, jak legenda naznačuje, také kteréhosi knížete vislanského, jež Metoděj marně hleděl pohnouti, aby dobrovolně se dal pokřtiti, než by k tomu byl donucen, jak se později prý skutečně stalo. O těchto úspěších Svatoplukových zmiňuje se legenda Metodějova slovy: »tím více počala též říše moravská všechny hranice rozšiřovati a své nepřátele se vším prospěchem porážeti, jak i oni sami (totiž Moravané) stále vypravují.«

Arcibiskupu Metodějovi světil papež duchovní správu i v celé Pannonii, neboť církevněprávně byl dosazen na biskupský stolec ve Srjemu v Pannonii. Ve skutečnosti však Pannonie vůbec nespravoval. V území Kocelově nebylo pro něho místa. Biskupové bavorští Kocelovi prostě vzkázali: »jestliže toho (totiž Metoděje) u sebe podržíš, zle se ti od nás povede.« Papež byl o tom dobře poučen. Proto, ač trvá na svém stanovisku, že Pannonie v ohledu církevním je podřízena přímo Římu, přece tam Metoděje neposílá, nýbrž na Moravu k Svatoplukovi.

Píše sice papež i Mutimírovi, knížeti ve Slavonii: »Napomínáme tě, abys po příkladu svých předků, hleděl se, pokud ti možno, vrátiti k diecési panonské,« ale ve skutečnosti k tomu nedošlo.

Ještě roku 875 píše papež Karlmannovi jako správci Pannonie: »Protože biskupství panonské nám bylo vráceno a znovu přiděleno, budiž dovoleno Metodějovi, který pro ono území je vysvěcen, podle dřívějšího zvyku svobodně vykonávati biskupský úřad.« Rozkaz papežův však nebyl splněn. Metodějovi se nedostalo od Karlmannova dovolení v Pannonii vykonávati biskupský úřad. Metoděj po r. 873 do Pannonie jako její biskup vůbec nevstročil. Dovidáme se totiž z pramenů k r. 874, že Metoděj byl z Pannonie vyhnán a že téhož roku nový arcibiskup salpurský Theotmar světil v Pannonii ve Ptuiji nový kostel. Pannonským biskupem byl Metoděj jen podle jména.

Metoděj obžalován v Římě

Svatopluk neměl Metoděje v lásce. Je velmi pravděpodobno, že Metoděj jeho vinou se dostal v moc bavorských biskupů. Přání všeho moravského lidu a rozkaz papežův jej přinutily, že Metoděje přijal jako arcibiskupa a že mu nečinil hned na počátku zjevných potíží. Metoděj se k němu choval bezvadně. Nevzpomínal trpkostí, jichž ne bez jeho viny zakusil, ba naopak, hleděl jej k sobě připoutati a pro své dalekosáhlé záměry misijní získati.

Ale Svatoopluk se, kde mohl, styku s ním vyhýbal. To naznačuje zpráva legendy, že když kdysi Svatoopluk v boji s nějakým pohanským kmenem dlouho neměl úspěchu, Metoděj jemu vzkázal po poslu: »Slíbíš-li mi, že svátek sv. Petra se svými velmoži ztrávíš u mne, Bůh, to pevně věřím, brzy nepřátele ony dá do rukou tvých.« Což prý se skutečně stalo. Zpráva tato napovídá, že Svatoopluk byl zřídka Metodějovým hostem. Tenkrát pozvání přijal, když mu za to odměnou mělo býti vítězství.

Brzy dostal se však Svatoopluk zase do vleku německých svých přátel a důvěrníků, jimiž se obklopil. Slovanskou řeč a slovanský lid pokládal za cosi nízkého. Slovanského národního uvědomění neměl ani dost málo. Proto se mu ani slovanská bohoslužba nelíbila. Záhy proto otevřely se brány jeho hradů německým kněžím dokořán. Kdož ví neměl-li v tom prsty, že papež Jan VIII., který se Metoděje tak rozhodně ujal, jemu zakázal sloužiti slovansky mši sv. Mnozí myslí, že tímto zákazem učinil papež ústupek bavorským biskupům v naději, že za to biskupové ti vzdají se odporu proti Metodějovi a proti nově zřízenému biskupství v Panonii.

To je ovšem možno. Týkal-li se však zákaz slovanské liturgie i Svatooplukova území, pak je nepochybné, že Svatoopluk o ni nestál. Kdyby ji byl vzal v ochranu, papež by ji byl při nejmenším dále trpěl. Svatoopluk sám podobné přání papeži projevil, podléhaje domluvám svých německých našeptavačů. Metoděj však neposlechl rozkazu papežova, zděliv po biskupu Pavlovi důvody, proč nemůže jeho nařízení splniti.

Jedním z důvodů jistě bylo, že jeho žáci, alespoň ve většině, nejsou znali latiny. Nemohl tedy při nejlepší vůli rozkazu papežova provésti. Jeho řeční žáci vůbec asi nebyli schopni naučiti se latině. Slovanské pak žáky nechal podle všeho v latině vyučovati. Vždyť před svou smrtí s důrazem podotýká, že Gorazd, kterého doporučil za svého nástupce, je latiny dobře znalý.

Dále mohl vším právem prokázati, že moravský lid nemá latinských kněží, přicházejících z Němec, rád, ano že je před několika roky za jeho nepřítomnosti vyhnal. Metoděj tedy, i kdyby byl chtěl, nemohl papežskému nařízení vyhověti. Tuto nemožnost musel

papež na ten čas uznati a proto svého zákazu neobnovil a mlčky trpěl pro přechodnou dobu další užívání slovanského jazyka při bohoslužbě alespoň v moravské části arcidiecése Metodějovy, čekaie, jak se poměry v budoucnosti vyvinou. Mohl tak učiniti již z ohledu na dovolení konati slovansky bohoslužbu, které Metodějovi dal papež Hadrián.

Němečtí kněží, které Svatopluk do své říše opět volal, použili papežského zákazu jako zbraně proti Metodějovi, hledíce Svatopluka proti němu popuditi. Poněvadž však Svatopluk z vlastního pozorování věděl, jak jeho lid na slovanské bohoslužbě lpí, neodvážil se pro tuto věc proti Metodějovi vystoupiti. A tu podnikli němečtí kněží útok s jiné strany. V 'Němcích ve »Věřím v Boha« zpívali o Duchu sv., že vychází z Otce i Syna. Metoděj a jeho žáci drželi se způsobu, který byl v užívání v celé církvi východní a v samém Římě ve shodě s usnesením církevního sněmu, zpívající totiž ve »Věřím« o Duchu sv., že vychází z Otce. Víra i učení Církve ovšem je, že Duch sv. vychází z Otce i Syna. Protože však Metoděj a jeho žáci dodatku »i Syna« neužívali, začali je němečtí kněží prohlašovati za kacíře, a slovanští, odvolávající se na zvyk celé téměř Církve, jim titul »kacířů« vraceli.

Svatopluk ovšem, podléhaje úplně vlivu kněží německých, dal se snadno přesvědčiti, že Metoděj není pravověrný. Uvěřil to tím snadněji, že právě v oné době cařihradský patriarcha Fotius začal hlásati o Duchu sv. opravdu bludné učení, že totiž jen z Otce vychází.

V té době již Svatopluk měl na svém dvoře knížecím jako rádce a důvěrníka německého mnicha Wichinga. Podle všeho, co o něm z legend a ze způsobu jeho jednání víme, byl to člověk nízké povahy, kterého Svatoplukovi dodal Karlmann. Svou podlízavostí získal si brzy plnou důvěru Svatoplukovu, isa při tom politickým agentem Karlmannovým, podle jehož úmyslů a plánů ve všem postupoval. Karlmann pak a bavorští biskupové neměli toužebnějšího přání, než aby Metoděje z Moravy nějakým způsobem odstranili. Pokud se týče mravního života, nemohli Metodějovi ani jeho žákům ničeho vytknouti. V tom ohledu stáli Metoděj i jeho žáci vysoko nad nimi. A to právě zvyšovalo jejich odpor a nenávisť proti Metodějovi.

Svatopluk nebyl podle všeho v ohledu mravním bez úhony. Němečtí kněží mu to, aby neztratili jeho přízně, trpěli. Metoděj však nebyl z těch, kteří »hledí na osobu«. »Pravdu mluvit budu před králi,« tak jsme jej už jednou slyšeli prohlašovati. Nemlčel jistě k výstřednostem Svatoplukovým, o kterých se zmiňuje legenda bulharská. Proto nedivno, že Svatopluk se rád a ochotně dal nakonec pohnouti, aby byla na Metoděje do Říma poslána obžaloba.

Hlavním obviněním ovšem bylo, že učí bludně o Duchu svatém. K tomu pak přidáno jako vedlejší obvinění druhé, že slouží mši

sv. slovansky. Obžaloba papeže velmi překvapila, jak dokazují listy, zaslané Svatoplukovi a Metodějovi z Říma roku 879. Svatoplukovi psal papež toto:

»Jan, biskup, sluha sluhů božích, Svatoplukovi na Moravě. Ohceme, abyste věděli, že my, kteří boží milostí zastupujeme blaženého Petra, knížete apoštolů, zbožnou láskou Vás, jako nejmilejší syny objímáme, otcovsky vás milujeme, a Vás všecky neustálými prosbami Pánu Ježíši Kristu doporučujeme, modlíce se bez ustání za vás, aby všemohoucí Bůh, který osvětlil srdce vaše a na cestu pravdy přivedl, (vás) v dobrých skutcích utvrdil a vás až do konce v pravé víře, ozdobené též dobrým konáním, a neporušené zachoval. Protože však, jak jsme ze sdělení kněze Jana, kterého jste nám poslali, zvěděli, máte pochybnosti o pravé víře, napomínáme vás, abyste tak drželi, tak věřili, jak sv. římská církev od samého knížete apoštolů se naučila, věřila a až do konce věků věřití bude, jak po celém světě denně svaté víry slova a pravého učení sítě rozsívá a jak, což víte, naši předchůdce, totiž apoštolského Stolce biskupové, vaše otce učili. Jestliže by se však někdo, buďsi váš biskup nebo kterýkoli kněz opovážil jinak kázati nebo učit, odvrhněte jednomyslně a jednosvorně nepravé učení, (pevně) stojíce a držíce se podání apošt. Stolce. Poněvadž jsme však slyšeli, že Metoděj, váš arcibiskup, od našeho předchůdce Hadriána, totiž papeže, vysvěcený a vám poslaný, jinak učí než jak před apoštolským Stolicem vyznal slovem i písmem, že věří, velice se divíme. Proto také jsme mu nařídili, aby bez jakéhokoli průtahy k nám hleděl přijíti, abychom z jeho úst slyšeli, zda tak drží a věří, jak slíbil, či ne.«

Metodějovi pak psal: »Jan, biskup, sluha sluhů božích, nejctihodnějšímu Metodějovi, arcibiskupu panonské Církve. Ačkoli bys měl učením svého kazání lid Páně jako duchovnímu pastýři svěřený, ke spáse vésti a vzdělávati, slyšeli jsme, že neučíš tomu, čemu sv. římská církev od samého knížete apoštolů se naučila a co denně hlásá, a že lid do bludu zavádíš. Proto tímto apoštolským listem naším tobě prikazujeme, abys, nedbaje překážek, k nám přišel, abychom z tvých úst slyšeli a poznali, zda tak držíš a tak kážeš, jak věřití jsi slovem i písmem sv. římské Církvi slíbil, či ne, a abychom poznali dle pravdy tvé učení. Slyšíme též, že mše sv. zpíváš barbarským t. j. slovanským jazykem. Proto již naším listem, tobě po Pavlovi biskupovi poslaným, jsme zapověděli oním jazykem mše sv. zpívati, nýbrž buď latinským nebo řeckým, jak zpívá církev Boží, do celém světě rozšířená a mezi všemi národy. Kázati však nebo mluvit k lidu je ti dovoleno, protože žalmista napomíná, aby všichni národové Boha chválili a apoštol praví: všeliký jazyk vyznávej, že Ježíš je ve slávě Boha Otce.«

Svatopluk tedy obžaloval arcibiskupa Metoděje v Římě prostřednictvím kněze Jana, že uvádí lid v blud. Tímto bludem není

nic jiného míněno, než Metodějovo učení o Duchu svatém. Metoděj byl si vědom, že věří a učí tak, jak věřila a učila katolická církev. Proto se vypravil do Říma bez váhání. Zatím Svatopluk a němečtí kněží se těšili, že Metoděj bude usvědčen z kacířství a proto svého úřadu zbaven. Svatopluk byl si výsledkem své obžaloby tak jist, že zároveň poslal do Říma žádost, aby byl na biskupa moravského vysvěcen jeho důvěrník a rádce Wiching. Domýšlel se bezpečně, že arcibiskup Metoděj do své diecése se už nevrátí.

Dal si namluviti od Wichinga, že nebude míti pokoje od Němců, dokud Metoděje neodstraní. Tanul mu asi též na myslí osud Kocelův, jemu předpověděný, vzkazem: »Toho-li u sebe podržíš, těžko se nás zbudeš.« Nelze pochybovati, že v Němcích se s uspořádáním církevních poměrů na Moravě nikdy nesmířili a Metoděje za arcibiskupa neuznávali. Tak si vysvětlíme, že žádný ze současných letopisců německých o Metodějovi ani slovem se nezmiňuje. Za kulisami vedl se proti němu stále dobře organizovaný nejostřejší boj. Navenek po papežově rozhodnutí se mlčelo, tím úsilovněji se však proti němu pracovalo potají. Z Pannonie byl Metoděj vytisknut. Ale to biskupům německým nestačilo. Nemohli ustati, dokud nebyl odstraněn i z Moravy. Věděli dobře, že jejich panství nad Moravou bude konec, udrželi-li se tam samostatná církevní organizace a že i ostatní kmeny slovanské budou pro říši ztraceny, pronikne-li k nim křesťanství z Moravy spolu se slovanskou liturgií.

Němci nemínili se vzdáti panství nad slovanskými národy a proto potírali vytrvale a bezohledně vše, co jejich vládu nad slovanskými zeměmi ohrožovalo, v první řadě Metoděje a jeho dílo, které bylo jejich sobeckým zájmům a panovačným choutkám zvláště nebezpečné. Zdar díla Metodějova byl by jim vyrval Pannonii, Moravu a Čechy a v dohledné době i širé kraje polabských Slovanů.

Arcibiskup Metoděj v Římě vítězem

Sotva se vydal Metoděj na cestu do Říma, aby se před papežem i shromážděnými tam biskupy zodpovídal, počali němečtí kněží mezi lidem rozhlašovati, že je kacířem, kterého papež i s jeho učením a ovšem i s jeho žáky poroučí ze země vyhnati. »Nám dal papež moc,« tak se rozkřikovali, »tohoto však (totiž Metoděje) káže i s jeho učením vypuditi.« Tato slova jsou dle smyslu vzata z papežova listu r. 879, poslaného Svatoplukovi. Práví se tam, jak víme: »Kdyby se někdo odvážil, buď si to vás biskup nebo kterýkoli kněz, vám jinak hlásati nebo kázati, zavrhněte jednomyslně a jednoslovně nepravé učení.«

Tohoto papežova rozkazu se dovolávali, jsouce si při tom jisti, že Metoděj pro své učení o Duchu svatém bude usvědčen z kacířství a že tedy dle papežského rozhodnutí musí býti ze země vyhnán. Z toho viděti, jak nepěkně se Svatopluk k Metodějovi zachoval. Dal německými kněžími mezi lidem rozhlásiti obsah listu, který od papeže obdržel, aby tak víra v lidu v pravověrnost Metodějovu byla co nejvíce otřesena. Plán se mu částečně podařil. Jedni, slyšíce to, se rmoutili a naříkali, jak poznamenává legenda Metodějova, že budou zbaveni takového pastýře a učitele, jiní byli zmítáni pochybnostmi jako listy větrem, soudíce hned tak, hned jinak. S napjetím očekávány zprávy z Říma.

Zatím v Římě dopadly věci nějak jinak, než jak si Svatopluk a ostatní Metodějovi nepřátelé přáli a očekávali. Toho důkazem je list, který papež, vyšetřiv záležitost Metodějovu, roku 880 Svatoplukovi poslal. List ten zní takto:

»Milovanému synu Svatoplukovi, slavnému knížeti. Chceme, aby tvé přičinlivosti bylo známo, že jsme od spolubratra našeho Metoděje, nejctihodnějšího arcibiskupa svaté církve moravské, který přišel spolu s Zemířiznem, důvěrníkem tvým, k prahům sv. apoštolů Petra a Pavla a k našemu apoštolskému Stolci a nám jasnou řečí podal zprávu, zvěděli o tvé upřímné oddanosti a všeho tvého lidu příchylnosti, jakou k apoštolskému Stolci a k nám jako svému otci chováte. Neboť vnuknutím boží milosti, pohrdnuv jinými světskými knížaty, vyvolil jsi spolu se svými věrnými velmoži a se vším lidem své země s nejvěrnější láskou blaženého Petra, knížete apoštolského řádu, a jeho zástupce za ochránce, a ve všech záležitostech za pomocníka a zastávce, a puzen zbožností, toužíš, klada svou šíji pod jeho a jeho zástupce ochranu, s pomocí Páně až do konce zůstati jeho nejvěrnějším synem.

Pro tuto tvou a tvého lidu důvěru a oddanost objímáme tě s otevřenou náručí našeho apoštolátu a s převelikou láskou jako jediného syna a přijímáme se všemi tvými věrnými do otcovského našeho klína jako ovce Páně nám svěřené, toužíce potravou života (tě) krmiti a snažíce se neustálými modlitbami tebe všemohoucímu Pánu doporučovati, abys zásluhami a přímluvami sv. apoštolů mohl jak v tomto světě všechny nepřátele přemáhati, tak v nebeské vlasti s Kristem, Bohem naším, slavně panovati.

Tohoto tedy Metoděje, ctihodného vašeho arcibiskupa, jsme se u přítomnosti našich bratří biskupů tázali, věří-li a při mších sv. zpívá právě víry usnesení (symbolum), jak drží sv. římská Církev a jak na svatých šesti sněmech od sv. Otců podle evangelia Krista, našeho Boha, bylo prohlášeno a podáno. On pak vyznal, že věří a zpívá podle evangelního a apoštolského učení tak, jak sv. římská Církev učí a jak je podáno od Otců.

My tedy, nalezně jej ve všech církevních naukách a pravdách pravověrným a prospívajícím, poslali jsme vám jej zpět, aby ří-

díl svěřenou sobě Církev Boží, a přikazujeme, abyste jej přijali jako svého pastýře s náležitou poctou a uctivostí a s myslí radostnou, protože rozhodnutím naší apoštolské autority jsme i jemu jeho arcibiskupství privilegium (výsadu) potvrdili, a aby na věčné časy s pomocí Boží pevným zůstalo, stanovili, jako zůstávají pevnými práva a privilegia všech církví Božích, stanovená pravomocí našich předchůdců, tak mějž i on podle pravidel církevních péči o všechny církevní záležitosti, a je vykonávej jako před očima Božíma. Neboť lid Páně je mu svěřen a on bude vydávati počet z jejich duší.

Onoho pak kněze, jménem Wichinga, kterého jsi nám poslal a kterého isi vyvolil, posvětili jsme na biskupa svaté Církve nitranské. Přikazujeme však, aby byl svého arcibiskupa ve všem poslušen, jak učí zákony církevní, a chceme, abys ve vhodný čas, ale se souhlasem a dle návrhu téhož arcibiskupa, nám poslal vhodného kněze nebo jáhna, kterého bychom rovněž posvětili na biskupa pro jinou církev, pro kterou bys uznal za potřebno zříditi biskupskou správu, aby s těmito dvěma od nás posvěcenými biskupy, podle apoštolského ustanovení, jmenovaný váš arcibiskup později mohl světit biskupy i pro jiná místa, kde by měli a mohli biskupi vhodně býti.

Přikazujeme dále, aby kněží, jáhnové anebo jakéhokoli stupně duchovní, buďši Slované nebo kteréhokoli národa, kteří se zdržují v tvé zemi, byli vašemu arcibiskupu, jmenovanému již našemu spolubratru, ve všem poddáni a jeho poslušni tak, aby bez jeho vědomí ničeho nepodnikli. Kdyby se však opovážili ze vzdoru a neposlušnosti pohoršení nějaké nebo roztržku činiti a se po prvním a druhém napomenutí nepolepšili, přikazujeme, aby byli jako rozsévači koukol z kostelů a krajin vašich, pravomocí námi danou, vypuzeni, podle znění předpisů, které jsme jemu (Metodějovi) dali a vám poslali.

Písmo konečně slovanské, od Konstantina, kdysi filosofa, vynalezené, kterým by se chvály Bohu důstojně vzdávaly, právem schvalujeme a přikazujeme, aby týmž jazykem se vypravovali Krista, našeho Pána, chvály a skutky. Neboť svatým zákonem jsme napomínáni, abychom Pána nejen třemi, nýbrž všemi jazyky chválili, neboť přikazuje ňka: »Chvalte Pána všichni národové a oslavujte jej všichni lidé.« A »apoštolé, naplnění Duchem svatým, vypravovali všemi jazyky veliké skutky Boží«. Proto také Pavel, jako nebeská hlásnice, nás napomíná: »Všeliký jazyk vyznávej, že Pán náš Ježíš Kristus je ve slávě Boha Otce.« — O těchto jazycích také v první epistoletě ke Korinským nám připomíná, abychom jazyky mluvící, vzdělávali Církev Boží! Není také nikterak proti víře nebo učení (Církve) mše sv. tímže jazykem slovanským zpívati nebo sv. evangelium a božská čtení Starého i Nového zákona, dobře přeložená a vyložená čísti, nebo

hodinky (církevní) všedky se modlití. Neboť ten, jenž učinil tři hlavní jazyky, totiž hebrejský (židovský), řecký a latinský, stvořil i všechny ostatní ke své cti a slávě. Prikazujeme však, aby pro větší důstojnost ve všech kostelích vaší země evangelium se četlo napřed latinsky a potom jazykem slovanským pro lid, který nerozumí latinským slovům, se zvěštovalo, jak se děje v některých kostelích. A jestliže se líbí tobě a tvým vojvodům mše raději v latinském jazyku slyšeti, nařizujeme, aby se tobě mše sloužila jazykem latinským.«

Památný tento list byl papežem Janem VIII. vydán v červnu roku 880. Pochybovatí o jeho pravosti není příčiny. Co bylo v novější době proti nepodvržitelnosti listu od různých badatelů napsáno, nepřesvědčuje. List je psán tak důmyslně, jasně a určitě, že činí již na první pohled dojem listu pravého. »Chtítí pravost tohoto listu dokazovat,« praví Brückner, který jinak o pravověrnosti sv. věrozvěstů soudí nepříznivě, ba i nespravedlivě, »bylo by tolik, jako chtítí vyřázení otevřené dveře«. List se ostatně uvádí ve sbírce pravých listin papežských, což samo už dostatečně svědčí pro jeho pravost. Ostatně i papež Jan v listě z roku 881 dosvědčuje, že roku 880 Svatoplukovi list poslal.

Listina zasluhuje a vyžaduje pro svůj bohatý a vzácný obsah bedlivějšího povšimnutí a rozboru. Hned první slova upoutávají naši pozornost. V listině z roku 879 imenuje papež Metoděje ještě biskupem pannonským. V listině z roku 880 je už Metoděj arcibiskupem církve moravské. Z toho je zřejmo, že se papež vzdal nadobro nároků na Pannonii.¹⁰ Učinil tak, protože těch nároků nemohl proti arcibiskupovi salpurskému nijak uplatňovat, neboť Metodějovi bylo od roku 873 znemožněno vykonávat v Pannonii povinnosti úřadu biskupského. Metoděj od roku 873 do Pannonie nevstoupil.

Neméně zajímavé je, že Metoděj podle papežových slov v Římě vystupoval jako mluvčí Svatoplukův. Jak si to vysvětlíme, když přece víme, že poměr mezi oběma nebyl přátelský? Vždyť to byl Svatopluk, jenž Metoděje u papeže obvinil z nepravověrnosti! A Metoděj v Římě velebí před papežem upřímnou oddanost Svatoplukovu k papežskému stolci!

Před svým odchodem do Říma arcibiskup Metoděj, jako samo sebou se rozumí, jednal se Svatoplukem. Sotva věděl, že jeho žalobcem je sám kníže. A Svatopluk byl dosti vychytralým a po-

---

¹⁰ Zdá se, že tak učinil v dohodě jak s arcibiskupem Metodějem tak i s arcibiskupem salpurským Theotmarem, kterého někdy r. 879 listem vyzval, aby se do Říma dostavil a který r. 880 skutečně v Římě byl. (Aut. Gars. k r. 880). V důsledku této dohody vrátil se Metoděj z Říma ne již jako arcibiskup pannonský, nýbrž jako arcibiskup církve moravské.

kryteckým, aby se k tomu nepřiznal. V rozhovoru s Metodějem prohlásil nanejvýše, že nechce míti ve své zemi náboženských třenic a že tedy bude dobře, učiní-li jim papež konec. »S Římem chci býti ve shodě,« byla asi slova, která nejvíce zdůrazňoval. Toho použil Metoděj a navrhl Svatoplukovi, aby sebe a svou říši vůbec odevzdal do ochrany papežovy. Tím doufal Metoděj dosáhnout, že Svatopluk bude v ohledu církevním vytržen z vlivů svého souseda, správce Pannonie Arnolfa a bavorských biskupů. Svatopluk zase počítal, že ochrana papežova mu přinese zisk politický. Měl asi na mysli Karla Velikého, který pod záminkou šíření křesťanství podmaňoval různé pohanské národy, a tak svou říši zveličoval. Podobně chtěl míti i Svatopluk zajištěnu přízeň a ochranu papežovu při podmaňování okolních pohanských kmenů slovanských.

Metoděj ovšem prohlédl plány Svatoplukovy, ale mohl je přijati za své, neboť mu dávaly naději, že v krajích, které Svatopluk získá výbojem politickým, snadněji se ujme křesťanství, jehož byl hlasatelem a šířitelem. Plán byl velkolepý. Svatopluk měl vytvořit velkou říši slovanskou, v níž měla býti dle úmyslu Metodějova vybudována samostatná církevní organizace, podřízená přímo apoštolskému Stolci v Římě.

Není divu, že papež se dal pro tento plán cele a rychle získati. Jeho provedením, tak usoudil, dosáhlo by se dvou věcí: rozšířilo by se rychle křesťanství mezi Slovy a vznikl by veliký slovanský a křesťanský stát, který by byl pod ochranou papeže, a proto i protiváhou panovačných choutek císařů německých, toužících dostati i papežství do područí a politicky ho zneužívatí pro dosažení světovlády germánstva.

Proto dostává se Svatoplukovi tolik lichotivých slov od papeže. Zatím Svatoplukovi nešlo ani o samostatnou církevní organizaci, ani o šíření víry křesťanské, nýbrž o cíle politické. Ze zprávy Metodějovy byl papež zevrubně poučen o pravých záměrech Svatoplukových, ale zároveň o jeho vychytralé povaze a jeho duševní závislosti na kněžstvu německém. Proto oba, papež i Metoděj, snadno se shodli v tom přesvědčení, že vliv kněžstva německého musí býti zmařen, má-li se zdařit plán vybudovati velkou říši slovanskou a samostatnou církevní organizaci. Učiníti německé kněžstvo neškodným tomuto plánu, mohla jen slovanská liturgie, slovanská bohoslužba. Toto poznání vnutilo papeži postup a rozhodnutí, které překvapilo Svatopluka i německé kněžstvo.

Papež z rozkladu Metodějova nabyl přesvědčení, že německému kněžstvu nejde o rozkvět víry a náboženského života, nýbrž o to, aby říše moravská byla připoutána čím dále, tím úžeji a pevněji k říši německé, a že Svatopluk, aniž si je toho vědom, je vlečen v zajetí plánů Arnolfa a bavorských biskupů. V tom přesvědčení se papež ještě více utvrdil, když seznal po přísném vyšetřování, jež

se dělo v přítomnosti většího počtu biskupů, že arcibiskup Metoděj je naprosto pravověrným a duchem apoštolským proniknutým mužem, kterému nejde opravdu o nic jiného, než o rozšíření víry Kristovy a o spásu nesmrtelných duší. Proto se ujímá Metoděje celou vahou své papežské autority, odmítaje obžalobu v celém jejím rozsahu. Zároveň využívá papež plnou měrou toho, že Svatopluk se dal v jeho ochranu a slavnostně slíbil, že vždy zůstane věrným, poslušným synem Církve římské. Po takovém slibu nemohl se Svatopluk postavit na odpor papežskému rozhodnutí.

Z listu papežova je nade vše pochybnost zřejmo, že Svatopluk arcibiskupa Metoděje nenáviděl, že jej obvinil z kacířství a neposlušnosti, aby se ho zbavil, že si nepřál a ani nečekal jeho návratu, a že proto žádal, aby Wiching byl posvěcen na biskupa. Podle toho se zařídil papež ve své odpovědi. Svatopluk a jeho stoupenci a rádcí dostávají šleh za šlehem. [Nejprve ujímá se Metoděje. Slova papežova mají tento smysl: »Tys obvinil Metoděje z bludařství, ale my jsme se předsvědčili, že je ve všem pravověrným. Tys očekával a doufal, že bude svého úřadu zbaven, ale my jej znova jako arcibiskupa i s výsadami, jichž se mu dostalo, potvrzujeme. Tys očekával, že se už do tvé země navrátí, ale my ti jej posíláme zase zpět, aby ve tvé zemi spravoval Církev Boží. Ty jej sice nemáš v lásce a jeho návrat bude pro tebe překvapením, ale my ti poručíme, abys jej přijal s povinnou poctou a uctivostí, a ne s hněvem a odporem, nýbrž s radostnou myslí. Proto mu nečin žádných potíží a překážek ve vykonávání biskupského úřadu, neboť on bude vydávati počet z duší, které mu světujeme.

Dále jsi nám poslal jakéhosi kněze Wichinga, kterého jsi sobě vyvolil za biskupa. Vysvětili jsme jej, ale nebude biskupovat místo Metoděje, nýbrž v diecési nitranské, kterou tímto zakládáme. Poručíme však, aby tento biskup byl ve všem dle církevních pravidel arcibiskupa Metoděje poslušen, neboť je obava, že nebude ho chtít poslouchat, protože byl od tebe bez souhlasu Metodějova za biskupa určen. Ve vhodnou dobu nám pošleš, to je naše vůle, jiného kněze, kterého vysvětime také za biskupa, ale musí to býti kněz, který nám musí býti doporučen také arcibiskupem Metodějem. Bez jeho souhlasu nedostane se po druhé nikomu biskupské svěcení. Dále víme, že jsou v tvé zemi kněží, kteří nedbají rozkazů arcibiskupových, kteří dávají pohoršení a dělají roztržky. Proto prikazujeme, aby všichni duchovní byli arcibiskupu Metodějovi poddáni, ho ve všem poslušni a bez jeho souhlasu aby ničeho nepodnikali. Arcibiskupu Metodějovi jsme dali proto písemné zvláštní pokyny, které i tobě doručujeme. Podle těchto pokynů má arcibiskup Metoděj vzdorné a neposlušné duchovní osoby po druhém marném napomenutí z kostelů a ze země zapudit.

Byla také na Metoděje podána stížnost, že koná bohoslužbu ve slovanském jazyce. My však slovanské bohoslužebné knihy právem schvalujeme a poroučíme, aby se jich při bohoslužbě užívalo, neboť to není, jak ty se domýšlíš, proti víře, slouží-li mši sv. slovanským jazykem. Přikazujeme však, aby pro větší důstojnost bohoslužby se evangelium napřed čtlo latinsky a potom slovansky. O tobě a některých tvých velmožích víme ovšem, že jazykem slovanským pohrdáte, proto jsme nařídili, aby vám, kdykoli si toho budete přát, mše sv. byla sloužena jazykem latinským.«

Tak nutno tento nad jiné důležité papežský list vykládati. Metoděj se vracel jako vítěz. Pojednou se počalo rozhlašovati, že Wiching má papežský list, ve kterém se zapovídá, co Metodějovi bylo schváleno nebo povoleno. Wiching sám pak tvrdil, že byl v Římě přísahou zavázán jinak učití a jednati než Metoděj. To bylo pro Metoděje hrozné a bolestné překvapení. I poslal o počínání Wichinga do Říma zprávu, na kterou papež z jara roku 881 takto odpověděl: »Jan biskup, služebník sluhů božích. Metodějovi, arcibiskupu pro šíření víry. Pastýřskou tvou starostlivou péči, kterou projevuješ, abys získal duše věřících Pánu Bohu našemu, schvalujeme a pozorujeme, že jsi neohrožený pěstitel pravé víry, velmi v němže Pánu se radujeme a jemu za to nesmírné chvály a díky vzdávati neustáváme, že tě ve svých příkázáních víc a více rozohňuje a ze všech protivenství k prospěchu své sv. Církve dobrotivě vytrhuje.

Když jsme však z tvého listu uslyšeli o různých událostech a příhodách tvých, jakou jsme s tebou měli soustrast, z toho poznáš, jak jsme tě, když jsi v naší přítomnosti prodléval, napomínali, aby ses držel učení svaté římské Církve, podle podání sv. Otců, a tobě ukládali, abys jak »Věřím v Boha« (symbolum), tak vůbec pravou víru učil a hlásal. Naším též apoštolským listem k slavnému knížeti Svatoplukovi, který, jak tvrdíš, byl mu doručen, totéž jsme vyjadřovali, a jinak mu žádný náš list nebyl poslán, aniž jsme onomu biskupovi veřejně nebo tajně uložili jinak jednati a tobě jinak činiti přikázali. Tím méně lze věřiti, že bychom byli od téhož biskupa přísahu vymáhali, neboť ani slovíčka jsme s ním o této záležitosti nepromluvíli.

Proto zanechej této pochybnosti a vštěpuj, jak toho žádá apoštolské učení evangelia, všem věřícím vzdělání v pravé víře, abys svými boji a pracemi hojně získal ovoce Pánu Ježíši Kristu, a odměněn jeho milostí, zaslouženou obdržel mzdu. Ostatně nemuť se pak nad jinými zkouškami, které jsi různým způsobem přetrpěl, ale spíše z toho všeho se raduj, neboť Bůh-li je s tebou, nemůže býti nikdo proti tobě. Až se však, dá-li Bůh, vrátíš, cokoli proti tobě bylo nespravedlivě spácháno a cokoli jmenovaný biskup proti povinnostem úřadu proti tobě podnikl, vyslechnuvše

obě strany s pomocí Boží přivedeme k zákonitému konci, aniž opomeneme jeho tvrdošíjnost rozhodnutím našeho soudu pokárat.«

I tento papežský list nás poučuje o důležitých věcech. Je předně nápadno, že papež nenazývá Metoděje arcibiskupem moravským, nýbrž prostě arcibiskupem misijním. Učinil tak pravděpodobně proto, že Metoděj ve svém listě papeži projevil úmysl podniknouti delší cestu misionářskou, na kterou se poukazuje slovy: »až se vrátíš«. Možná, že Metoděj při té zmínce podotkl, že má v úmyslu navštívit i svou vlast a hlavní její město Cařihrad. Dále se dovídáme, že roku 879 byl Metoděj od papeže napomínán, aby se ve všem držel církevního učení dle podání sv. Otců, zvláště pokud se týče symbolu, t. j. způsobu zpívání »Věřím v Boha«. Mám za to, že papež tehdy radil Metodějovi, aby se, pokud se týče symbolu, přizpůsobil zvyku německému a přidával ke slovům »který z Otce vychází«, také slova »i ze Syna«. V této věci však zůstal Metoděj při své dosavadní zvyklosti, která i v Římě byla dotud zachovávána. Zpíval dále symbolum bez přídávku »i ze Syna«.

Toho zneužil Wiching k novým útokům proti Metodějovi, rozhlásiv, že jej papež přísahou i písemně zavázal, aby v té věci jednal opačně než Metoděj. Je také pravděpodobno, že Wiching zakázal ve své diecési mši sv. sloužit slovanský. Poněvadž papež mluví o různých příhodách, jež ve své stížnosti Metoděj uváděl, jest možno, že také Svatopluk jemu činil různé potíže a působil trpkosti. Wiching tedy zfalšoval a podvrhl listinu papežskou, které proti Metodějovi zneužil. Podvod spáchal asi již v Římě, kde proti papeži byla silná strana. Lživě dále se dovolával Wiching přísahy, které papež nikdy od něho nežádal. Je tedy Wiching samým papežem usvědčen ze dvojího zločinu. Při tom se v listě určitě naznačuje, že těch špatností spáchal ještě více. Toho všeho by se Wiching nebyl odvážil, kdyby nebyl věděl, že za ním stojí Svatopluk. Ze všeho je patrné, že Svatopluk neuposlechl rozkazu papežova, aby přijal Metoděje jako svého arcibiskupa s náležitou poctou a s radostnou myslí. Šel jako slepý, kam jej Wiching vlekl. Dal si od něho namluvit, že bude mít od Němců pokoj, znemožní-li Metoděje a potlačí-li slovanskou bohoslužbu.

Za takových okolností nemohl Metoděj nepoznat, že slovanská bohoslužba, tak těžce vybojovaná a tak slavnostně v Římě schválená, v říši Svatoplukově není zajištěna. Proto se rozhodl hledati pro ni bezpečnější útulek mezi Slovy, kteří v ohledu církevním podléhali Cařihradu. To jej pohnulo k cestě do vlasti. Císař Basil prý jej přijal s náležitou poctou a vyhověl všem jeho přáním. Bohoslužebné knihy slovanské prý schválil a jednoho slovanského kněze a jáhna si podržel. Není nemožno, že se Metoděj pokusil i o urovnání hrozící roztržky

mezi Cařihradem a Římem a že se mu k tomu jednání dostalo papežského svolení.

Svatoplukovy boje v Pannonii

Při mírovém jednání ve Forchheimu v roce 874 sliboval Svatopluk ústy svého zplnomocněnce, kněze Jana, že zůstane králi Ludvíkovi věren po všechny dny svého života, jen když mu bude dopráno vlastní zemi v klidu spravovati. Tomuto slibu chtěl jistě dostáti, neboť neměl proti říši dobývačných úmyslů. Naopak, jeho církevní politika byla taková, že s ní Němci mohli býti spokojeni. Zato hleděl svou říši rozšířit podmaněním okolních kmenů slovanských.

Dovídáme se z legendy, že porazil nějakého mocného knížete vislanského. V té době asi zakotvil pevně i v Čechách, snad tehdy, když Čechové vypudili Bořivoje. Podrobil si některé slovanské kmeny na řece Sále a Odře. Kdy se tak stalo, nevíme. Zatím okolo roku 876 stal se správcem Pannonie syn Karlmannův Arnolf. Svatopluk žil s ním v poměru přátelském. Byl, jak víme, jeho synu Svatoplukovi křestním kmotrem. Arnolf chtěl ovšem býti dobře zpraven o tom, co Svatopluk podniká. Proto se postaral, aby měl v jeho zemi důvěrníka. Byl jím známý nám již kněz a pozdější biskup Wiching, který sobě brzy získal i plnou důvěru Svatoplukovu, jehož popuzoval proti Metodějovi a jeho žákům.

Přesto však došlo zanedlouho ke srážce s Arnolfem. Spor se přirostřoval delší dobu. Jak víme, zahynuli správce bavorské marky (t. j. bavorského pohraničního území) Vilém a Engišalk v bojích se Svatoplukem v roce 871. Protože jejich synové byli nezletilí, svěřena správa marky hraběti Aribovi. S tím nebyli synové oněch bratří a jejich příbuzní spokojeni a prohlašovali: »Buď zahyne Aribo, nevzdá-li se marky, nebo zahyneme my.« Touto hrozbou přestrašen, uzavřel Aribo přátelství se Svatoplukem, a dal jemu svého syna jako rukojmí. Když synové bývalých markrabat Viléma a Engišalka dospěli, nabyli s pomocí příbuzenstva vojenské převahy nad Aribem, a vypudili jej z marky. Nato Svatopluk podle smlouvy s Aribem uzavřené vtrhl válečně do marky, zajal prostředního ze tří synů Engišalkových jménem Werinhara, a strašně jej a jakéhosi hraběte Wezzilona zohavil. Celou marku severně Dunaje poplenil, ano poslal i za Dunaj oddíly vojenské, které ohněm ničily majetek synů Vilémových a Engišalkových.

Necítíce se bezpečnými, hledali jmenovaní záchranu u Arnolfa. Jakmile se o tom Svatopluk dověděl, vzkázal Arnolfovi: »Mé

nepřátele u sebe přechováváš: nevydáš-li je, nebude míru mezi mnou a tebou.« Druhá pak stížnost zněla: »Tvoji lidé úskočně se spojili s Bulhary proti mně a proti mé říši. Chci, abys přísahal, že to není pravda. Arnolf vzkázal Svatoplukovi, že neučiní ani jedno ani druhé. I rozhodl se Svatopluk, že Arnolfa ztrestá. Ihned jal se shromažďovati ze všech slovanských krajů vojska. Nato v roce 883 vpadl do Pannonie, pátil prý a vraždil všechno, jako vlk, a zpustošil prý tak a zničil téměř celou Pannonii. Letopisec svůj žal vyjádřil slovy: »tenť vlasti nárek a přesmutný pohřeb«. Když byl dílo zkázy dokonal, bez jakékoli škody se vrátil.

Roku příštího (884) vypravil se znova do Pannonie s vojskem tak velikým, že jeho pochod kterýmsi místem trval celý den. Po dvanáct dní znova plenil, pátil a vraždil a zase šťastně se vrátil. A ještě po třetí poslal za Dunaj část vojska. Když o tom zvěděli nejstarší synové Viléma a Engišalka, Megingoz a Papo, vytrhli se svým vojskem nerozvážně proti vojsku Svatoplukovu, byli však na hlavu poraženi a hledající spásu v útěku, zahynuli oba ve vlnách řeky Ráby, při čemž bylo velmi mnoho velmožů zajato.

Letopisec podává o těchto bojích svůj úsudek slovy: »Ať uvažují a soudí utrhači pravdy; a rádcům této věci nebo tohoto plánu, kterým se líbily začátky, ať se líbí i zlo, které z toho vzešlo. Hanobili však pokoj, který, kdyby byl zachován, zachována by byla i Pannonie. Když však pokoj byl porušen, během půltřetího roku Pannonie od řeky Ráby na východ je zničena. Otroci a otrokyně a jejich děti zahubeny, z velmožů jedni zajati, druzí pobiti, anebo co je nejpotupnější, zbaveni ruky, jazyka, zpět posláni.« Z tohoto žalostivého nářku letopiscova možno posouditi, jak veliké spousty Svatopluk v Pannonii způsobil. Letopisec také nepokrytě označuje za vinníky této pohromy Arnolfa a jeho rádce. Na zprávu o pohromě, která stihla Pannonii, přispěchal sám císař německý Karel a ujednal se Svatoplukem mír. Uznal podle všeho, že válku zavinil Arnolf. Císař ponechal Svatoplukovi Pannonii jako manství za slib, že dokud on bude živ, Svatopluk nepodnikne vpádu do říše. Příštího roku smířil se se Svatoplukem i Arnolf.

Svatopluk blížil se k vrcholu své moci. Zevnější vzrůst říše byl jistě veliký. Nesmíme však zapomínat, že byla založena a udržována násilím. Vnitřní jednoty v ní nebylo. Tuto vnitřní jednotu mohla vytvořit slovanská bohoslužba a prohloubený život náboženský ve spojení s kulturním povznesením slovanských národů, k jeho říši náležejících. Ale pro tyto věci neměl Svatopluk smyslu. Byl nyní nazýván králem, ale zůstal při tom barbarem. A říše barbara, tak blízko kulturního světa římského i byzantského, nemohla míti dlouhého trvání.

Metodějova smrt

Vraceje se z Cařihradu, zastavil se Metoděj pravděpodobně i v Bulhařích, ačkoli dlužno přiznat, že toho nelze z věrohodných pramenů dokázat. Dostí podivně zní zpráva slovanské legendy Metodějovy, podle které prý uherský král, přišed do krajín podunajských, si žádal Metoděje spatřit.

Mnozí prý arcibiskupa varovali, říkajíce, že král s ním zle naloží. Metoděj však přece pozvání vyhověl a byl prý od něho přijat s velkou ctí, slávou a radostí. Když byl s ním pohovořil, jak se na takového muže sluší, propustil prý jej s láskou a velkými dary se slovy: »Buď mne, ctihodný otče, stále pamětliv ve svých modlitbách.« Maďaři byli tehdy pohani a z jejich řádění v křesťanských zemích východu i západu víme, že to byl lid divokých a surových mravů. Proto se některým badatelům zdá tato zpráva pravdě nepodobnou. Proto míní, že tímto králem nebyl nikdo jiný, než německý císař Karel, který té doby (roku 884) se zdržoval v nynějších Dolních Rakousích, poblíže Tulnu, kde také dojednal mír se Svatoplukem. Spisovatel nebo přepisovatel legendy ke slovu král připojil slovo »uherský«, protože za jeho doby v kraji podunajském jiný král než »uherský« nebyl. Tento výklad nezdá se mi nemožným.

Po svém návratu na Moravu shledal arcibiskup Metoděj, že biskup Wiching jeho delší nepřítomnosti využil k činnosti, která se neshodovala s rozkazy, jež mu byly od papeže Jana VIII., který zatím zemřel, dány. V té době podotýká legenda významně, že Metoděj se odloučil od hluku světského a svůj bol Bohu doporučil, srovnávaje jeho utrpení s utrpením apoštola Pavla, jak je vypočítává ve své 2. epistoletě ke Korintským, kde mluví o nebezpečích, jež zažil na moři, na řekách a od falešných bratří. Poněvadž Wiching, maje za sebou Svatopluka, napomenutí arcibiskupských nedbal, byl dán od něho do církevní klatby.

Že by byl Metoděj klatbu vyřkl i nad Svatoplukem, jak by se dalo soudit ze všeobecné a proto neurčité zmínky papeže Štěpána V. (VI.), není dobře možno, neboť legenda mezi těmi, kterým Metoděj umíraje žehnal, výslovně uvádí i knížete Svatopluka. V ústraní, do něhož se na sklonku života uchýlil, věnoval se Metoděj dokončení překladu Písma sv. a jiných potřebných církevních knih. Práce ta trvala od března až do 26. října roku (pravděpodobně) 884.

Krátce před smrtí určil, správněji snad řečeno doporučil za svého nástupce Gorazda, řka věrným svým: »tento je naší vlasti urozený muž, v latinských knihách dobře obeznalý a pravověrný. To budiž libé Bohu, vám i mně.« Na Květnou neděli ještě krátce k lidu promluvil v kostele a požehnáv císaři (cařihradskému), knížeti

(Svatoplukovi), duchovenstvu a všemu lidu, pravil: »Ostříhejte mne do třetího dne.« Zrána třetího dne zemřel se slovy: »Do tvých rukou, Pane, poroučím ducha svého,« v náručí kněží, 6. dubna r. 885. Jeho žáci vykonali nad ním smuteční obřady a sloužili za něho mši sv. v jazyku latinském, řeckém a slovanském.

Němečtí kněží jeho pohřbu se nesúčastnili. Snad proto, že byli spolu s Wichingem postiženi klatbou. Ani Wiching nebyl přítomen. Mám za to, že arcibiskup Metoděj klatbu nad Wichingem a jeho stoupenci vyřkl teprve na Květnou neděli, tedy bezprostředně před svou smrtí, ač by se jinak zdálo, že tak učinil již brzy po svém návratu z Cařihradu. Wiching jistě, zvěděv o klatbě, ihned se vydal na cestu do Říma, aby se klatby zbavil. Kdyby se to bylo stalo již roku 883 nebo 884, byl by Řím jistě ještě za života Metodějova záležitost vyšetřil. Víme však, že když papež Štěpán V. (VI.) roku 885 svůj list, určený Svatoplukovi, skládal, Metoděje už nebylo mezi živými. Mohlo tedy mezi vyřčením klatby a smrtí Metodějovou uplynout jen krátké období.

Prostými a přece jímavými slovy líčí legenda Metodějův pohřeb. »Potom« — tak praví — »pochovali jej v synodálním (t. i. hlavním) kostele. I přidružen je k otcům svým, k patriarchům a apoštolům, k učitelům a mučedníkům. Lidé pak v nesmírném počtu přišli na jeho pohřeb, oplakávající učitele a pastýře dobrého, muže i ženy, malí i velcí, bohatí i chudí, svobodní i otroci, vdovy i sirotci, domácí i cizí, nemocní i zdraví, všichni přišli na jeho pohřeb, protože všechno všem učiněn jest, aby všecky získal.«

Poslední tato slova jsou také nejlepším oceněním jeho životního díla. Ano, proto, aby získal Kristu moravský lid, opustil svou vlast a svůj tichý klášter na hoře Olympu, hájil a obhájil slovanskou bohoslužbu, trpělivě snášel nepřázeň Svatoplukovu. O nic jiného mu nešlo, než o to, aby slovanský lid celým srdcem k víře Kristově přilnul a podle ní se naučil žítí. K dosažení toho cíle pokládal za nejlepší prostředek bohoslužbu slovanskou. Svatopluk nepochopil, že tento prostředek mnoho by byl mohl přispět k vnitřnímu zpevnění jeho říše. Proto dílo jeho mařil a neustal, až je zničil. Tím zbavil svou říši posláni Prozřetelností jí určeného. Měla totiž a mohla býti základem křesťanské obecnosti, nezavislé na škodlivých vlivech světské moci byzantské a germánské. To bylo účelem a cílem snah Metodějových a papeže Jana VIII., který je přijal za své.

Metodějovi žáci vyhnáni z Moravy

Wiching ještě před smrtí arcibiskupa Metoděje se vypravil do Říma, jednak aby se očistil od klatby, kterou nad ním arcibiskup

vyňkl, jednak aby Metoděje a jeho žáky znova obvinil, že neučí o vycházení Ducha sv., jak učí Církev římská, a aby vymohl na papeži zákaz slovanské liturgie (bohoslužby). V Římě byl právě v té době, asi v září 885, zvolen papežem Štěpán V., který zaujal oproti Cařihradu a patriarchovi Fotiovi stanovisko odchylné od stanoviska a postupu papeže Jana VIII.

Vystoupil ostře proti Fotiovi, jež exkomunikoval. Snadno se dal též pohnout k zákroku proti Metodějovým žákům. Poslal králi Svatoplukovi list, ve kterém nejprve obšírně vysvětluje učení o Duchu sv., a Wichinga jako ve všem pravověrného a spolehlivého Svatoplukovi doporučuje. Odůvodňuje dále praxi Církev římské o postech a kárá zemřelého již Metoděje, že vyhledával spory, ač-li prý je pravda, co o něm slyšel. V dalším zakazuje užívati slovanského jazyka při bohoslužbě a poroučí, aby Metodějovi žáci, nepodrobí-li se jeho nařízení, byli vypuzeni. Zároveň poslal papež na Moravu biskupa Daniela a kněze Jana a Štěpána, aby vyšetřili spory mezi Metodějovými žáky a stoupenci Wichingovými. Tito komisaři měli nejprve zjistit, jak učí Metodějovi žáci o Duchu sv. Papež očekával, jsa informován od Wichinga, že slovanští kněží pravděpodobně přijmou učení o Duchu sv. ve smyslu Církev římské, že však nebudou chtít vložit do symbolu (do vyznání víry) přídavek »i ze Syna«, odvolávající se na usnesení sněmu cařihradského, že k symbolu nesmí býti nic přidáváno.

Proto v písemném návodu, který dal oněm komisařům, praví: »Kdyby řekli, že se nesmí k symbolu nic přidávat, odpovězte, že sv. římská Církev je strážkyní a utvrzovatelkyní dogmat (článků) víry.« Z toho je zřejmo, že spor se točil okolo přídavku »filioque — i ze Syna«. Žáci Metodějovi setrvali na stanovisku, že k symbolu se nesmí nic přidávat, delegáti papežští naproti tomu nepřipustili debaty o této věci (leg. bulharská), žádajíce bezpodmínečné přijetí dodatku. K tomu se žáci Metodějovi neodhodlali a proto byli uvězněni a pak v průvodu německých vojáků, pravděpodobně Wichingovy hradní stráže, za hranice státu násilím vyvedeni. Legenda bulharská k tomu podotýká, že Svatopluk, ač byl ve vleku německých kněží, nebyl by toho připustil, kdyby byl býval přítomen. Vyšetřování se dělo v biskupském sídle Wichingově, tedy v Nitře. Vyhnanci hledali povětšinou útočiště v Bulharsku, kde byli knížetem Borisem radostně přijati. Další jejich osudy nejsou známy. Jen o Klementovi je zjištěno, že zemřel jako biskup roku 916. O jeho bratru Naumovi sděluje nám hodnověrná legenda, že mu bylo svěřeno vzdělávání slovanských žáků a že postavil na východ Bílého Jezera klášter, v němž, složiv úřad učitelský, žil po deset let. Zemřel 23. prosince 910. Příčiněním těchto v Bulharsku žijících žáků ujala se tam rychle slovanská bohoslužba a rozvinula se zvláště za cara Symeona měrou netušenou bohovědná slovanská literatura. Z Bulharska proniklo pak křesťanství i se slovanskou

bohoslužbou na Rus a do Srbska. Úzký styk s Cařihradem způsobil, že všechny tyto slovanské kraje strženy byly do rozkolu, který až dodnes trvá.

Boje Svatoplukovy s králem Arnolfem

Roku 884 sešel se — jak bylo již pověděno — Svatopluk s císařem Karlem III. na hradě Kumenbergu, nedaleko Tulnu v nynějším Dol. Rakousích. Mezi jiným slíbil Svatopluk rukoudáním, že za života císařova nic nepodnikne proti jeho říši. Slíbu tomu též dostál. Následujícího roku 885 smířil se i s králem Arnolfem. V této době dosáhl Svatopluk vrcholu své moci, což viděti také z toho, že papež Štěpán V. jej nazývá v listě z r. 885 králem.

Král Arnolf vzbouřil se však roku 887 proti svému strýci císaři Karlu III. a sesadil jej, zmocniv se sám hodnosti císaře. Svatopluk zůstával s ním v míru. Této doby přátelských vztahů k říši využil k rozšíření hranic svého království. Pravděpodobně okolo r. 888 — snad po smrti Bořivojově — zmocnil se Čech a učinil si poplatnými i některé kmeny srbské. Na schůzce s císařem Arnolfem v Omuntesbergu vymohl si uznání své svrchovanosti nad Čechy. Jak veliké vážnosti se tehda Svatopluk těšil, viděti z toho, že papež Štěpán ho používá jako zprostředkovatele své žádosti, aby císař se vypravil s vojenskou mocí do Italie a tamější rozhárané poměry urovnal. Arnolf začal podle všeho žárlivým okem pohlížeti na vzrůstající moc Svatoplukovu a proto vyslal k němu své zplnomocněnce, aby »obnovili mír«, který však nebyl vlastně porušen. Patrně žádal Arnolf, aby Svatopluk uznal svou závislost na německé říši. Jaký byl výsledek jednání, není známo. Je však nápadné, že Arnolf hned z jara roku 892 Svatopluka obeslal, aby se dostavil před něho. Svatopluk však nepřišel. Proto Arnolf, vzav si na pomoc knížete Braclava, který vládl mezi Drávou a Sávou, vypravil proti Svatoplukovi tři armády a vtrhl již v červenci téhož roku na Moravu. Na pomoc přibral si též Maďary. Svatopluk však se vyhnul boji v otevřeném poli a tak vojsko Arnolfovo nedosáhlo jiného úspěchu, leč že zpusťovalo celý kraj ohněm. Svatopluk nebyl pokořen. Proto Arnolf v boji pokračoval roku příštího, vyslav zatím posly k Bulharům, aby Moravanům neprodávali soli. Než ani druhé Arnolfovo válečné tažení nemělo výsledku. Vojsko jeho zpusťovalo sice opět velkou část Svatoplukova území, ale na zpáteční cestě císař jen stěží unikl nástrahám, od Svatopluka na něho naláčeným.

V válce se pokračovalo i roku 894. Tu však vidíme Maďary pustošit Pannonii. Celá ta země byla podle slov letopiscových

»zničena až do vyhlazení«. V listu z roku 900 naříkají bavorští biskupové, že v celé Pannonii nezůstal ani jeden kostel. Za všechny pohromy, které tehdy postihly Pannonii a později Velkou Moravu a téměř celou německou říši, činí někteří kronikáři odpovědným císaře Arnolfa, protože prý, aby Svatopluka zničil, si Maďary přibral na pomoc.

Téhož roku 894 zemřel Svatopluk. Za jakých okolností, nevíme. Před smrtí prý napomínal své syny, aby zůstali svorni a vytrvali v boji se svými sousedy. Po celou dobu své vlády Svatopluk podléhal vlivům německých rádců a politických agentů. Od nich dal si namluvit, že se strany německé může mít pokoj jen tehdy, vyhostí-li arcibiskupa Metoděje a jeho žáky. Hledě si ve všem svého prospěchu, postupoval podle toho. Dával přednost duchovenstvu německému před slovanským. Neváhal Metoděje v Římě obžalovat z nepravověrnosti na radu svého důvěrníka, ošemetného a prohnaného Wichinga, jež sobě vyžádal za biskupa pro Nitru, kde bylo jeho hlavní knížecí sídlo.

Ve své naději, že bude mít od Němců pokoj, zbaví-li se Metoděje a povrhne-li slovanskou liturgii, viděl se na konec třepe zklamána. Němci ani na okamžik nevzdali se zásady, že všechny slovanské, s nimi sousedící národy, musejí uznati jejich nadvládu. »Ať chtějí nebo nechtějí, nám budou poddáni,« prohlašují bavorští biskupové v listě z roku 900. A to právě byl osudný omyl Svatoplukův, že si to neuvědomil, až snad nedlouho před svou smrtí. Tomuto omylu, ke své škodě a na záhubu své říše, obětoval slovanskou liturgii a samostatnou církevní organizaci, nezávislou na Němcích, i s uvědomělým slovanským a po většině domácím kněžstvem. Němci, kterým v ohledu církevní organizace ve všem a stále ustupoval, odměnili se mu po smrti tím, že jej nazvali nádobou veškeré věrolomnosti a krvežiznivcem. V očích pak těch, jež nechal ze své země vyhnati, zůstal barbarem, zaprodancem Němců a neřestníkem. Nazývá-li jej jeden kronikář veleopatrným a chytrým, pak nesmíme zapomínati, že dodává »mezi svými«. — Chytrost, již projevoval ve svém postupu oproti Němcům, nezachránila jeho říši před zánikem. Byli Němci ještě chytřejší. Kdyby byl se opřel zatím a trvale o slovanské kněžstvo a po smrti arcibiskupa Metoděje se postaral o provedení samostatné církevní organizace se slovanskou západní liturgií, byl by se dostal do válečného konfliktu s Němci o několik roků dříve, ale byl by mohl tím pro budoucnost snad zachránit všechno. Slovanská liturgie byla by se stala pořítkem, které by bylo různé slovanské kmeny, jež si podrobil, mocně připoutávalo k říši.

Zánik říše Velkomoravské

Brzy po smrti Svatoplukově, na podzim roku 894 ujednali Moravané s Němci mír, jehož podmínky nejsou známy. O dědictví Svatoplukovo podělili se dva jeho synové, Mojmír a Svatopluk. Vlastním vládařem byl Mojmír. Svatopluk byl ještě nezletilým hochem a připadlo mu údělem střední a východní Slovensko. Mojmír vládl hlavně nad dnešní Moravou, částí Dol. Rakous až po Dunaj, dále náleželo jemu západní Slovensko až po řeku Váh a Vislansko. Čechy se hned po Svatoplukově smrti odtrhly, neboť již v létě roku 895 dostavili se na říšský sněm v Řeznu všichni vojvodové čeští v čele se Spytihněvem a Vratislavem a znova se podrobili Němcům. Proto nastaly mezi nimi a Moravany kruté boje. Moravané tak na ně doráželi, že čeští vojvodové roku 897 znova se vypravili k císaři do Řezna s královskými dary a s prosbou o pomoc. Císař je přijal velmi blahosklonně a požadovanou pomoc přislíbil. Z toho důvodu zůstal po celý podziměk toho roku poblíž Dunaje, aby mohl, kdyby se toho ukázala potřeba, Čechům na pomoc přispěti.

Zatím však povstala mezi Mojmírem a Svatoplukem úplná roztržka, již podnítil hrabě Arbo, který byl proto na čas zbaven hodnosti správce bavorské marky.

Zmatky, které z toho povstaly, daly císaři Arnolfovi záminku, že na prosby Svatopluka a jeho věrných poslal na Moravu vojenskou výpravu v čele s markrabaty Liutpoldem a Aribem, aby stísněné osvobodil (roku 898). Ještě téhož roku v zimě Bavoři opět vtrhli na Moravu, kde zpusťovali a vyplnili různá místa. Mojmír však necítil se přemoženým. Svatopluka těnil čím dále, tím více, až jej na jakémsi hradě sevřel, že tam byl jako v nějakém vězení. Proto v roce 899 Bavoři znova a znova podnikali vpády na Moravu, až se jim podařilo Svatopluka osvobodit a hrad zapálit. Z milosrdenství vzali jej s sebou, aby mu aspoň život zachránili. Tak Mojmír stal se svrchovaným pánem nad celou, ovšem již hodně zmenšenou a oslabenou moravskou říší.

Již roku 892, kdy Svatopluk se znepřátelil s Arnolfem, opustil Wiching své biskupské sídlo v Nitře. Jeho odchod nebyl dobrovolný a je známkou, že Svatopluk svůj osudný celoživotní omyl poznal. Měl dosti moci provést novou úpravu církevní organizace ve své říši. A je opravdu s podivem, že se o to nepokusil. — Snad toho nedovolovaly ustavičné boje s Arnolfem, které skončily až po jeho smrti. Mojmír byl rovněž zaneprázdněn válečnými podniky a obranou proti vpádům bavorských vojsk. To mu však nebránilo zasadit se o provedení samostatné církevní organizace na bavorských biskupech úplně nezávislé. — Zažádal v Římě o novou a konečnou úpravu církevní organizace ve své zemi. Pa-

pež Jan IX. ochotně vyhověl a poslal na Moravu arcibiskupa Jana a biskupy Daniela a Benedikta, aby vysvětili biskupy pro místa, kde se toho ukáže potřeba. Prozkoumajíce poměry, vysvětili pro území říše velkomoravské jednoho arcibiskupa a tři biskupy. Nevíme bohužel, v kterých hradech měli svá sídla, ani jak dlouho svůj úřad vykonávali. Neboť již roku 901 ujednali poslové moravští v Řezně s Němci mír. Na Moravu vypraveni z Němec biskup Richard a hrabě Oldřich, aby Mojmíra a jeho velmože přísahou zavázali, že podmínky míru přijmou a splní. Hrozící nebezpečí maďarské učinilo jistě obě strany povolnými a k míru ochotnými. Ze biskup Richard se vydal na Moravu, aby tam uspořádal církevní poměry dle přání bavorských biskupů, je nepochybné. Jak svůj úkol provedl, o tom už nic nevíme a nezvíme. Poslední hodina říše velkomoravské rychle se blížila. Mojmír útoky Maďarů po několik roků statečně odrazil. Tak na př. zaznamenávají kronikáři k roku 901, že Maďaři vpadli na Moravu, ale byli poraženi a zahnáni. Poslední zmínka o Moravanech je v celní úmluvě, která bylo dojednána pro obchod na Dunaji s Čechy a Moravany v místě, zvaném Raffelstätten, někdy v druhé polovici r. 903. Jisto je, že říši velkomoravskou rozvrátili Maďaři, nevíme však, kdy a za jakých okolností se tak stalo. Roku 907 5. července došlo ke krvavé bitvě bavorských vojsk s Maďary u Bratislavy, v níž byli Bavoři na hlavu poraženi. Že by se byli této bitvy účastnili i Moravané, nikde se nepřipomíná. Proto se zdá, že Velké Moravy toho roku už nebylo. Ide to najevo také z té okolnosti, že roku 906 pomáhali Maďaři srbským Glomačům v jejich boji se saskými sousedy. Do těchto krajů mohli se dostat Maďaři jen územím Velké Moravy, údolím Váhu přes průsmyk Jablunkovský. Je možno, že nynější Morava se ještě po nějaký čas dovedla nájezdům maďarským ubránit. Jistého však nelze nic říci, protože dějepisné prameny o Moravě po řadu let úplně pomlouvají. Nejosudnějším následkem pádu Velké Moravy bylo, že západní a jižní Slované byli usazením Maďarů na území nynějších Uher pro všechnu budoucnost od sebe odtrženi. Tím znemožněno navzdáv utvoření velkého podunajského slovanského státu.¹¹

---

¹¹ V »Životě sv. Cyrila a Metoděje«, který současně vydávám, popisují některé události odlišně. Vysvětlení hledej čtenář v té okolnosti, že tato práce byla přichystána do tisku již před dvěma roky. Nepatrné celkem různosti tváří se ostatně jen věci podřadnějších. Jinak se obě práce navzájem dobře doplňují.

Dodatek: Nitra, Děvín, Velehrad

Všichni bychom rádi věděli, kde stál velehrad Rostislavův, kde měli své hlavní bydliště sv. věrozvěstové Cyril a Metoděj po svém příchodu na Moravu, a kde později sv. Metoděj měl svou arcibiskupskou residenci. Dějepisné prameny uvádějí jen dva hrady doby velkomoravské plným jménem, totiž Nitru a Děvín. O hlavním hradě Rostislavově zmiňují se dvakrát k rokům 869 a 871, ale jen výrazy všeobecnými. Roku 869 nazývají hlavní hrad Rostislavův nevyslovitelnou, tedy nevyličitelnou a nepopsatelnou pevností, všem starým, t. j. známým pevnostem nepodobnou, a roku 871 mluví se o někdejšíh městě (hradu) Rostislavově. O významu těchto tří hradů velkomoravských bude v dalším krátce pojednáno.

Nitra

Nejmenovaný skladatel spisu Dějiny obrácení Korutanců jmenuje Nitru, když se zmiňuje o kostele, který tam Pribinovi vysvětil salcurský arcibiskup Adalram. Po druhé je Nitra jmenována v listě papeže Jana VIII. z roku 880, kde se uvádí, že Wiching byl vysvěcen za biskupa při kostele nitranském. První kostel, vysvěcený v Nitře okolo roku 833, nestál na nitranském hradě, nýbrž pod hradem, v hradní osadě. Postavili jej někteří kolonisté, řemeslníci a obchodníci pro sebe, neboť byli křesťany. Kníže Pribina, jeho velmoži i jeho lid byli ještě pohany a zůstali pohany i po vysvěcení kostela arcibiskupem Adalramem. To bylo sousednímu moravskému knížeti Mojimírovi důvodem a záminkou k válečnému vpádu do Nitranska a k vypuzení Pribiny. Mojmír musel v té době býti už křesťanem, neboť jinak byl by za svou opovážlivost potrestán od Němců, jichž musel býti jako jejich vasal (poddaný) ve všem na slovo poslušen. To se však nestalo, což dá se vysvětlit jen tím, že Mojmír vtrhl do Nitranska pod záminkou šíření křesťanské víry. I když se mu nepodařilo tehdy Nitransko pokřesťanit pro odpor lidu, který lpěl na svých názorech pohanských, přece jen můžeme předpokládati, že vzal křesťanské německé kolonisty ve svou ochranu a zajišťil jejich osobní bezpečnost. Tak si vysvětlíme nejlépe vzrůst vlivu, který tito kolonisté vykonávali později na knížetě Svatopluka, jež dostali úplně do svého vleku. Nelze pochybovati, že mezi těmito

kolonisty byli političtí agenti vrchního správce krajiště korutan-
ského a později i pannonského, Karlmana a jeho syna Arnolfa.
Vlivem těchto agentů, mezi nimiž později zvláště Wiching si získal
plnou důvěru knížete Svatopluka, se stalo, že Svatopluk
svého strýce Rostislava zradil, že neměl v lásce arcibiskupa Meto-
děje a jeho slovanské žáky, a že byl odpůrcem slovanské liturgie.

V Nitře měl Svatopluk své sídlo za vlády Rostislavovy a Nitra
byla jeho hlavním hradem i po celou dobu jeho samostatného
panování po pádu Rostislava. Dá se to bezpečně dovodit z té okol-
nosti, že Wiching měl své sídlo biskupské rovněž v Nitře. Víme
však, že byl důvěrníkem a podle všeho i kancléřem knížete Sva-
topluka, jehož církevní politiku určoval. Wiching sestavoval Sva-
toplukovi diplomatické listiny a proto musel býti stále při jeho
dvore. Tyto okolnosti nezvratně dokazují, že hlavním knížecím
hradem Svatoplukovým byla Nitra. V Nitře měl podle všeho své
sídl i jeho mladší syn a jmenovec Svatopluk, který — jak se zdá
— mechtěl nad sebou uznati svrchovanosti svého staršího bratra
Mojmíra. Z toho vznikly mezi oběma několikaleté bratrovražedné
boje, kterými vedle bojů s Čechy, od Mojmíra se rovněž odtrh-
nuvšími, byla velkomoravská říše tak oslabena, že na konec neo-
dolala náporům Němců a Maďarů. Je tedy právě Nitra v ději-
nách říše velkomoravské zapsána písmem černým.

Děvín

Druhý hrad velkomoravský, v pramenech jmenovitě uvedený,
je Děvín při vtoku Moravy do Dunaie. Letopisy fuldské vypravují
k roku 864, že král Ludvík Němec sevřel Rostislava v hradě, jenž
se jmenuje Dovina (Děvín). O tomto hradě se domýšlejí někteří
novější badatelé, že to byl hlavní hrad Rostislavův. Ale to není
možné. Říše velkomoravská dostala jméno od řeky Moravy a rov-
něž obyvatelé této říše jsou od roku 822 vytrvale a důsledně na-
zýváni Moravany. Vznikla tedy říše velkomoravská v kraji po-
moravském. Není myslitelné, že by kmen Moravanů se byl usa-
dil u samého Dunaie, kde tato řeka s jedné strany a Karpaty se
strany druhé byly zvláště v oné době téměř nepřekonatelnou pře-
kážkou číselnému rozvoji národa. Rovněž nemyslitelné je, že by
pohlavří moravského kmene si byli vybudovali hlavní sídelní
hrad na samém okraji obsazeného území, a to na místě, jež mohlo
býti nepřítelem snadno tak obklíčeno, že obležení neměli mož-
nosti ustoupit nebo uniknout z hradu, což se stalo právě Rostisla-
vovi roku 864 osudným, jak sám letopisec zdůrazňuje. Srovnáme-
li zprávu o sevření Děvína roku 864 s popisem oné nevyčísitelné
pevnosti z roku 869, seznáme hned na první ráz, že se tyto zprávy
nemohou vztahovati na týž hrad.

Z obleženého Děvína nebyl možný ústup. Lidé na Děvině sevržení nemohli doplňovati svých zásob, nemohli udržovati spojení se svými, byli odsouzeni k vyhladovění. Na Děvině nebylo ani místa pro větší vojsko, neboť tam není náhorní roviny. Naprosto však nehodí se Děvín za hrad útočištný, na jaký poukazuje popis nevyčísitelné pevnosti z roku 869, kde se mluví o celém kraji, o lesích a polích. Nezaujatému badateli je a musí býti po srovnání obou zpráv samozřejmým, že vypravování k roku 869 se nevztahuje na Děvín. Ani archeologicky se nedá odůvodnit domněnka, že Děvín byl hlavním hradem Rostislavovým.

Je opravdu s podivem, že se ještě někteří historikové této domněnky drží. Děvín byl důležitý hrad pohraniční. Hlavní hrad Mojmířův a Rostislavův musíme hledati při řece Moravě, ale více ve středu území, nad nímž panovali.

Velehrad

Území, které ovládal Pribina, sahalo jistě až k Dunaji. Hlavní jeho hrad však nestál při Dunaji, na okraji ovládaného území, nýbrž ve středu země, v Nitře. O moravské říši v době jejího vzniku nemůžeme vůbec s nějakou pravděpodobností tvrdit, že by byla sahala až k Dunaji. Tím méně lze dovozovat, že by hlavní hrad Mojmířův byl vybudován na Dunaji. Jádro jeho říše mohlo býti na takovém místě, odkud se mohla bez velkých překážek rozšiřovat. Takové místo je ve středním Pomoraví, poblíž vtoku Olšavy do řeky Moravy, v kraji uherskohradištském. Tento kraj byl již v dávnověku hustě obydlen. V celém širém okolí je plno pravěkých sídlišť, ačkoli kraj ten je dosud — mimo Staré Město — velmi málo archeologicky probádán. Zde někde poblíž nynějšího Uher. Hradiště křížovaly se dvě obchodní cesty. Jedna vedla podél Moravy, druhá údolím Olšavy. Řeka Morava s přilehlými močály poskytovala ochranu se strany jedné, horské pásmo Ohřibů se strany druhé. Celé území mezi touto dvojí přirozenou ochrannou ležící dalo se snadno opevnit a hájit. Sem možno velmi vhodně vložiti ono opevnění Němcům tak nevyčísitelným a nezvyklým se jevivší, neboť zde bylo hojně polí a lesů, o nichž mluví letopisec při popisu pevnosti Rostislavovy k r. 869.

Před lety byla proti domněnce, že v místech nynějšího Starého Města stával hlavní hrad Rostislavův, Velehrad cyrilometodějský, zdůrazňována námitka, že ve Starém Městě není ani nejmenší stopy po nějakém sídlišti z doby velkomoravské. Námitka byla opravdu velmi závažná. Umlčovala a znehodnocovala všechny důkazy z listin a z tradice. Rýč prý rozhodne. A rýč rozhodl, ale tak, že toho neočekávali ani obhájci ani odpůrci tradičního Velehradu.

Velké pohřebiště »na valech« ve Starém Městě vedle několika menších podalo nezvratný důkaz, že Staré Město bylo v 9. a 10. století velmi důležitým střediskem kulturním a politickým i vojenským. Tím je nade vše pochybnost potvrzeno, že v místech Starého Města bylo v době velkomoravské velké sídliště, tedy veliký hrad, Velhrad. Tím je též otázka velehradská v hlavní věci vyřešena.

Doslov

V dějinách Velké Moravy můžeme stopovati zápas o dualistickou formu státu od doby, kdy Mojmir ke své říši připojil Nitran-sko. Slovinci nitranští měli i po připojení k Moravě svého knížete. Za Rostislava byl jím Svatopluk, který, jak naznačuje protestní spis bavorských biskupů, musel odbojné Nitrance nejprve vojenskou mocí přivést k poslušnosti. Když pak později Svatopluk pod svou vládou spojil oboje území, byli Slovinci v klidu. Měli svého knížete, jehož hlavním sídlem byla Nitra. Sotva však Svatopluk zavřel oči, nastal boj o dualistickou formu znova. Skončil vítězstvím Mojmíra II. nad mladším bratrem. Jednota říše byla obnovena, stát však byl bratrovražednými boji tak seslaben, že neodolal dvojímu náporu Němců a Maďarů. Že v oně době neměly jednotlivé kmeny, soustředěné ve velkomoravské říši, s dostatek pochopení pro jednotu státní, není nic divného. Byl to zjev u barbarských kmenů tehda všeobecný. Nejedna říše v těch dobách se rozpadla pro nedostatek státotvorného smyslu kmenů ve státě sdružených.

V nynější době vidíme, jak státníci usilují násilím zlomit takové odstředivé síly. Žádné výsadní postavení toho nebo onoho kmene ve státě, žádná autonomie — je jejich heslem. Všichni občané státu podléhají stejným zákonům. Zavádí se jednotu státní správy. Ustejnění »glajchšaltování« všech občanů je snahou moderních státníků, neboť v jednotě je síla. Tím nemá býti řečeno, že by nemohly býti v moderním státě politické strany. Jednotné politické správy a bezvýhradného přiznání se ke státu je třeba.

Každá privilegovaná autonomie části státního celku vede na konec k rozpoltění státu, k dualismu nebo trialismu. Vytvoří se stát ve státě a z toho odboj a revoluce. Takovým státem ve státě byla Vídeň v rakouské republice a víme, jak to skončilo. Takový stát ve státě vytvořila ústava republiky španělské a víme, co z toho vzešlo.

Autonomistické snahy Slováků nitranských a částečně i Čechů v říši velkomoravské oslabovaly tento stát a byly hlavní příčinou zániku tohoto státu. Tak tomu bylo před tisícem roků. A dějiny prý se často opakují zvláště, když se z nich nevezme naučení. Chceme-li tedy novou Velkou Moravu, t. j. československý stát, mít silným a odolným, pak nemůžeme žádné části státního celku povolovati autonomie — jakéhosi privilegovaného postavení. Volání po autonomii končívá, jak dějiny dosvědčují, voláním po samostatnosti. — Dějiny říše velkomoravské měly by nám býti poučením a výstrahou.

Použité prameny

- Různé annály (letopisy) z doby Karlovců, především tak zvané annály fuldské.
Listy papežů Hadriana II., Jana VIII. a Štěpána V. (VI.)
List bavorských biskupů z roku 900.
Dějiny obrácení Korutanců z roku 871.
Zprávy bibliotekáře Anastasia.
Slovanské legendy (tak zv. panonské, legenda římská, legenda bulharská, slovanský Život sv. Nauma, legenda Christiánova.)
Dále různé kroniky z 10. až 12. století, především Kronika Kosmova, vydání Bretholzovo. Berlin, 1923.

Použitá literatura

- Bartolini: Memorie storico-critiche, archeologiche dei Santi Cyrillo et Metodio, Řím, 1881.
Bílý Jan: Dějiny svatých apoštolů slovanských Cyrilla a Methoda, Praha, 1868.
Boczek: Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Olomucii, 1836.
Brandl Vincenc: Poloha Starého Velehradu. Brno, 1862.
Bretholz B.: Geschichte Böhmens u. Mährens. Reichenberg, 1921.
Bretholz B.: Geschichte Mährens. Brünn, 1893.
Brückner Al.: Wahrheit über die Slavenapostel. Berlin, 1912.
Budilovič A.: Několko myslej o greko-slavjanskom charakterje dějatelnosti sv. Kirilla i Methodija. Varšava, 1885.
Červinka J. L.: Děvín a Velehrad. Kroměříž, 1902.
Červinka J. L.: Slované na Moravě. Brno, 1928.
Dobrovský J.: Cyrill und Method. Prag, 1823.
Dümmler u. Miklosich: Die Legende vom hl. Cyrillus. Wien, 1870.
Dudík B.: Dějiny Moravy. Praha, 1875.
Dvorník Fr.: Les Slaves, Byzance et Rome. Paris, 1926.
Dvorník Fr.: Les Légendes de Constantin et de Méthode. Prague, 1933.
Friedrich G.: Codex diplom. et epist. regni Bohemiae. Praga, 1907.
Ginzel J.: Geschichte der Slavenapostel Cyrill und Method. Leitmeritz, 1857.
Götz L.: Geschichte der Slavenapostel Konstantinus (Kyrillus u. Methodius. Gotha, 1897.

- Grivec Fr.: Slovanští apoštolé sv. Cyril a Method. Olomouc, 1927.
- Gromnicki T.: Swieci Cyryl i Methody. Krakov, 1880.
- Chaloupecký V.: Staré Slovensko. Bratislava, 1923.
- Hergenröther J.: Photius Patriarch von Konstantinopel. Regensburg, 1867.
- Hýbl Fr.: Slovanská liturgie na Moravě v IX. věku Č. Č. H., 1908.
- Jireček K.: Dějiny národa bulharského. Praha, 1876.
- Jireček J.: Anthologie ze staré literatury české. Praha, 1860.
- Kniazev A.: Svjetye ravnoapostolnye Kirill i Methodij. Petrohrad, 1866.
- Kos Fr.: Grdivo za zgodovino Slovencev. Ljubljana, 1902.
- Lapotre A.: L'Europe et le Saint-Siège à l'époque carolingienne Paris, 1895.
- Lavrov P. A.: Kiril ta Metodij. Kijev, 1928.
- Lavrovskij P.: Kirill i Methodij. Charkov, 1863.
- Milaš N.: Slavenski apostoli Kiril i Metodije. Zadar, 1883.
- Niederle L.: Slovanské starožitnosti. Praha 1906—1918.
- Niederle L.: Rukověť slovanské archeologie. Praha, 1931.
- Novotný V.: České dějiny. Praha, 1912.
- Ogienko J.: Konstantin i Methodij. Varšava, 1928.
- Pekař J.: Die Wenzel u. Ludmila-Legende. Praha, 1906.
- Pekař J.: Dějiny československé. Praha, 1921.
- Plaček J.: Studie velkomoravské. Č. V. SM., Olomouc 1914.
- Pastrnek Fr.: Dějiny slov. apoštolů Cyrila a Methoda. Praha, 1902.
- Pressuti: Dei papi e dell' apostolato slavo dei ss. Cyrillo e Methodio. Řím, 1885.
- Riša velkomoravská. Sborník vedeckych prac. Bratislava, 1933.
- Rački Fr.: Vie k i djelovanie sv. Cyrilla i Methoda. Záhřeb, 1857.
- Rettel L.: SS. Cyryl i Metody. Paříž, 1871.
- Ritig Fr.: Povijest i pravo slovenštine u crkvenom bogoslužju. Záhřeb, 1910.
- Richter Fr.: Cyrill und Method. Olmütz, 1825.
- Robenek Fr.: Morava, metropole sv. Methoděje. Hlídka, 1927-30.
- Robenek Fr.: Velkomoravská metropole. Kroměříž, 1934.
- Sborník velehradský, roč. 1.—6., 1880—1896.
- Sborník velehradský, nová řada, č. 1.—5, 1930—1934.
- Snopek Fr.: Studie cyrilometodějské, Brno, 1906.
- Snopek Fr.: Konstantinus-Cirillus und Methodius. Kremsier, 1911.
- Snopek Fr.: Die Slavenapostel. Kremsier, 1918.
- Schránil J.: Země české za doby knížecí. Praha, 1932.
- Stocký A.: Čechy v době železné. Praha, 1933.
- Voronov A.: Kirill i Methodij. Kijev, 1877.
- Zavadil J.: Velehrady Děvín a Nitra. Kroměříž, 1912.
- Dále mnoho jiných článků a pojednání v různých časopisech a sbornících.

Obsah

1100 roků státu Československého	5
Pravlast Slovanů	7
Příchod Slovanů do území nynější republiky	8
Avaři a Samo	10
Osídlení Moravy v 9. století	11
Moravané	13
Moravané po prvé v dějinách	14
Pribina	16
Rostislav	18
Rostislavova politika	19
Rostislavovo usilování o samostatnou organizaci církevní	22
Soluňští bratři na Moravě	24
Soluňští bratři v Římě	27
Metoděj arcibiskupem pannonsko-moravským	29
Rostislav a Metoděj Svatoplukem zrazeni	32
Metoděj arcibiskupem na Moravě	41
Metoděj obžalován v Římě	44
Arcibiskup Metoděj v Římě vítězem	47
Svatoplukovy boje v Pannonii	55
Metodějova smrt	57
Metodějovi žáci vyhnáni z Moravy	58
Boje Svatoplukovy s králem Arnolfem	60
Zánik říše Velkomoravské	62
Dodatek: Nitra, Děvín, Velehrad	64
Doslov	68

JAKUB HUDEČEK

„DĚJINY VELKÉ MORAVY“

Nákladem Knihkupectví Společenské

knihtiskárny v Přerově, vytištěno ve

Společenské knihtiskárně v Přerově

A. D. MCMXXXV.